

DIŞ BAKIŞ

TÜRK'ÜN GÖZÜNDEN DIŞ POLİTİKA

DOÇ. DR. ORHAN KARAOĞLU
ANIL UĞUR
FARUK BAYBARS

İLYAS ER
ÖMER KALAYCI
SERKAN YILDIZ

TERÖR VE İSTİHBARAT

OKUYUCULARA MESAJ

Değerli Okuyucular,

TUDPAM olarak hazırladığımız Dış Bakış dergisinin bu sayısında, küresel siyasetin en kritik ve aynı zamanda en hassas konularından biri olan terör ve istihbarat eksenini ele alıyoruz. Günümüzde devletler arası rekabetin ve uluslararası ilişkilerin dinamiklerini belirleyen en önemli unsurlardan biri hiç kuşkusuz güvenlidir. Bu güvenlik anlayışının merkezinde ise istihbarat, terörizm ve bunların çok boyutlu etkileri yer almaktadır.

Bu sayımızda; küresel düzeyde istihbarat diplomasisinin yükselişinden, Türkiye'nin Afrika'da yürüttüğü terörle mücadele politikalarına; ulus ötesi terör örgütlerinde yabancı savaşçılardan, istihbarat ve askerî tarih disiplininin kesişimine; Alman gizli servisi BND'nin Türkiye'ye yönelik faaliyetlerinden, algoritmik savaşların çağımızda yarattığı paradigma değişimlerine kadar geniş bir yelpazede makaleler bulacaksınız.

Alanında uzman akademisyen ve araştırmacılar tarafından kaleme alınan bu çalışmalar, yalnızca teorik tartışmalara değil, aynı zamanda günümüz uluslararası siyasetine ışık tutacak pratik analizlere de yer vermektedir. Bu yönüyle dergimizin, karar alıcılar, akademisyenler ve konuya ilgi duyan tüm okurlar için faydalı bir kaynak olacağına inanıyorum.

Katkılarıyla bu sayıyı zenginleştiren değerli yazarlarımıza teşekkür ediyor; siz kıymetli okuyucularımıza verimli ve ufuk açıcı bir okuma diliyorum.

HÜSEYİN YELTİN
TUDPAM BAŞKANI

İÇİNDEKİLER

02 DOÇ. DR. ORHAN KARAOĞLU

Küresel Siyasette Güçlü Bir Araç
Olarak İstihbarat Diplomasisinin
Yükselişi

09 ANIL UĞUR

Türkiye'nin Afrika'da Terörle
Mücadelede Politikaları: Somali,
Etiyopya ve Sudan Örnekleri

15 FARUK BAYBARS

Ulusötesi Terörün Taşeronları:
Yabancı Terörist Savaşçılar

21 İLYAS ER

İstihbarat ve Terörizm
Çalışmalarında Başvurulabilecek Bir
Disiplin Olarak: Askerî Tarih

32 ÖMER KALAYCI

Alman Gizli Servisi BND'nin Türkiye
Faaliyetleri ve PKK İlişkileri

43 SERKAN YILDIZ

Algoritmik Savaşlar Çağında
Paradigma Değişimi ve Gölgeleğin
Yeniden Dağıtılması

Dergi Hakkında

Türk Dış Politikası Araştırma Merkezi © 2025

İMTİYAZ SAHİBİ
HÜSEYİN YELTİN

DERGİ EDITÖRÜ
ZEYNEP GİZEM ÖZPINAR
AHMET ZİYA GÖKALP

DİL EDITÖRÜ
SİMANUR ŞEN

YAYIN KURULU
MUSTAFA METİN KAŞLILAR
ANIL UĞUR

SAYFA VE KAPAK TASARIM
GÖRKEM BERK GEDİKLİ

Bu dergide yer alan düşünce ve görüşler tamamen yazarların şahsi fikirlerini yansıtmaktadır. Yayınlanan içerikler hiçbir şekilde herhangi bir kurum, kuruluş veya çalışanının resmi görüşlerini temsil etmez. Dergi, içerikte yer alan bilgilerin doğruluğu konusunda herhangi bir taahhütte bulunmaz ve okuyucuların kendi analizlerini yapmalarını teşvik eder.

TÜRK DIŞ POLİTİKASI ARAŞTIRMA MERKEZİ

E-Posta: info@tudpam.org

“Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5’inci maddesinin 2’nci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir.”

KÜRESEL SİYASETTE GÜÇLÜ BİR ARAÇ OLARAK İSTİHBARAT DİPLOMASİSİNİN YÜKSELİŞİ

DOÇ. DR. ORHAN KARAOĞLU
TARAFINDAN YAZILDI

Dünya, günümüzde çoklu (polycrisis) ve daimî krizler (permacrisis) süreci içerisinde. Küresel ve bölgesel arenada yaşanan jeopolitik gelişmelerin; siyasi, toplumsal ve ekonomik krizlerin ardı arkası kesilmiyor. Bu nedenle sosyal bilimler alanında çalışanların özellikle de siyaset bilimcilerin ve uluslararası ilişkiler uzmanlarının yaşanan gelişmeleri yoğun bir mesai harcamayarak anlamaya ve anlamlandırmaya çalıştığı bir süreçten geçiyoruz. Eylül 2001 tarihiyle başlayan küresel krizler silsilesinin, 2008 ekonomik krizi, Arap Ayaklanmaları ve sonrasında yaşananlar, Rusya'nın Kırım'ı ilhakı, 2020'de patlak veren pandemi, 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı ve 2023 İsrail-Hamas Savaşı, Lübnan'da Hizbullah'ın aldığı darbeler, Suriye'de rejimin yıkılması, İran ile İsrail'in arasındaki savaşın tırmanışıyla devam ettiği görülüyor.

Bu yaşanan krizlere ek olarak küresel alanda yaşanan iklim sorunlarının da günümüz dünyasını ne denli etkilediğini görmezden gelmek imkânsız. Ayrıca diğer taraftan dijital mecrada yapay zekâ teknolojisinin de hızla geliştiği ve insan yaşamına çok hızlı bir biçimde sirayet ettiği bir süreci deneyimliyoruz. Bu gelişmelerle küresel güçler arasındaki jeopolitik rekabet de sert bir şekilde devam ediyor. Bu jeopolitik rekabet de küresel ve bölgesel savaşları alevlendiriyor. Bu krizlerde istihbarat diplomasisi alanı yükseldiği gözlemleniyor.

İstihbarat Diplomasisi ve İşleyişi

İstihbarat aktörlerini ve ilişkilerini diplomatik ilişkileri yürütmek veya önemli ölçüde kolaylaştırmak için kullanan "istihbarat diplomasisi," devlet yönetimi için güçlü bir araçtır; belirli durumlarda geleneksel diplomasiyi güçlendirmek veya daha incelikli iletişim kanalları oluşturmak için faydalıdır. Devletlerin çeşitli koşullar altında, özellikle de bu devletlerin ilgili yetenekleri ve istihbarat servislerinin etkinliği hakkındaki değerlendirmeleri göz önüne alındığında, istihbarat aktörleri, ilişkileri cazip ve avantajlı hâle gelmekte; bu bağlamda devlet görevlileri istihbarat diplomasisine başvurmaktadır.

Uluslararası ilişkilerde klasik diplomasinin sınırlarının zorlandığı, krizlerin ve çatışmaların arttığı bir dönemde, devletler çoğu zaman geleneksel dış politika araçlarının dışına çıkarak alternatif yöntemlere yönelmektedir.

KÜRESEL SİYASETTE GÜÇLÜ BİR ARAÇ OLARAK İSTİHBARAT DİPLOMASİSİNİN YÜKSELİŞİ

DOÇ. DR. ORHAN KARAOĞLU

*İstihbarat
diplomasisi,
uluslararası ilişkilerde
kriz zamanlarında,
resmî müzakerelerin
yürütülemediği
durumlarda arka kapı
işlevi görmektedir.*

Bu bağlamda istihbarat diplomasisi, hem dış politika araçlarının çeşitlenmesi hem de güvenlik ihtiyacının artmasıyla birlikte önem kazanan bir kavram hâline gelmiştir. İstihbarat diplomasisi, devletlerin resmî diplomatik kanalların yetersiz kaldığı veya var olmadığı durumlarda, istihbarat servisleri aracılığıyla yürüttüğü görüşmeler, bilgi paylaşımları, kriz yönetimi süreçleri ve örtülü müzakereleri kapsar. Kavram, hem gölge diplomasinin bir formu olarak ele alınmakta hem de devletlerarası ilişkilerde stratejik bir aracı kanal olarak işlev görmektedir.

Realist ve neorealist yaklaşımlar, istihbarat diplomasisini devletlerin güvenlik odaklı rasyonel tercihleri olarak açıklarken; English School ve yapısalcı yaklaşımlar bu tür temasların kurumsallaşmasını ve normatif boyutunu tartışma konusu yapmaktadır. Realizme göre devletler, anarşik uluslararası sistemde hayatta kalmak için her türlü iletişim kanalını kullanabilir. Bu bağlamda, istihbarat diplomasisi rasyonel ve pragmatik bir seçenektir.

İstihbarat diplomasisi, uluslararası ilişkilerde kriz zamanlarında, resmî müzakerelerin yürütülemediği durumlarda arka kapı işlevi görmektedir. Bu sayede taraflar arasında sürekli bilgi alışverişi yoluyla güven tesisine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte bilgi paylaşımı ve operasyonel eşgüdüm sayesinde, terör, organize suçlar, sınır güvenliği gibi konularda birlikte çalışma zemini oluşturmakta ve ayrıca diplomatik temsilin olmadığı ülkelerle dolaylı temas kurulmaktadır.

Soğuk Savaş döneminde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA)-Devlet Güvenlik Komitesi(KGB) temasları, özellikle 1962 Küba Füze Krizi sürecinde nükleer savaş riskini azalttığı bilinmektedir. Orta Doğu örneğinde İsrail ile Ürdün ya da Mısır gibi Arap ülkeleri arasında diplomatik ilişkiler başlamadan önce İstihbarat ve Özel Harekâtlar Enstitüsü(MOSSAD) ve muadilleri arasında bilgi paylaşımı yapılmıştır.

KÜRESEL SİYASETTE GÜÇLÜ BİR ARAÇ OLARAK İSTİHBARAT DİPLOMASİSİNİN YÜKSELİŞİ

DOÇ. DR. ORHAN KARAOĞLU

Daha yakın zamanda Taliban ile ABD arasında Doha Müzakereleri'nin ilk temasları CIA aracılığıyla gerçekleşmiştir. Benzer şekilde, Türkiye'nin Suriye'deki Esad rejimi zamanlarında dolaylı temaslarında Millî İstihbarat Teşkilatı (MİT)'nin rolü olduğu bilinmektedir. Türk dış politikasını ilgilendiren bölgesel ve küresel krizlerde de sıkıntıların giderilmesi ve ilişkilerin normalleşmesi için MİT'in aktif çabaları olduğu da ifade edilebilir.

İstihbarat Diplomasisi Örnekleri

Kasım 2022'de önce Rus medyasında, ardından ABD kaynaklarında daha önce kamuoyuna açıklanmamış bir görüşme gün yüzüne çıktı: CIA Direktörü Bill Burns ile Rusya Dış İstihbarat Servisi (SVR) Direktörü Sergey Narişkin, Türkiye'de gizli bir toplantı gerçekleştirmişti. İsmi vermeyen Beyaz Saray yetkilileri bu görüşmenin, "özellikle nükleer riskler ve stratejik istikrar riskleri olmak üzere, Rusya'yla risk yönetimi konusunda iletişim kurmak için bir kanal" olduğunu belirtti. Bu görüşme, Burns'ün bir yıl önce Rusya'nın Ukrayna'yı işgalini engelleme girişiminin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından gerçekleşti.

O dönemdeki temaslar arasında Başkan Putin'in de yer aldığı görüşmeler bulunuyordu. Burns, bu önceki ziyareti hakkında daha sonra şu ifadeleri kullandı: "Putin ve üst düzey danışmanlarının, planladıkları şeyleri çok net anlamamıza rağmen bundan etkilenmediklerini gördüm; Ukrayna'ya egemen olma fırsatlarının kapanmakta olduğuna inanıyorlardı. Geldiğimden daha kaygılı ayrıldım."

Ankara'daki bu görüşmeden beş ay sonra, Nisan 2023'te, Burns'ün Suudi Arabistan'a giderek "istihbarat muhatapları ve ülke liderleriyle ortak çıkar konularında görüşmeler gerçekleştirdiği" bildirildi.

"Putin ve üst düzey
danışmanlarının,
planladıkları şeyleri çok
net anlamamıza rağmen
bundan
etkilenmediklerini
gördüm; Ukrayna'ya
egemen olma
fırsatlarının kapanmakta
olduğuna inanıyorlardı.
Geldiğimden daha
kaygılı ayrıldım."

KÜRESEL SİYASETTE GÜÇLÜ BİR ARAÇ OLARAK İSTİHBARAT DİPLOMASİSİNİN YÜKSELİŞİ

DOÇ. DR. ORHAN KARAOĞLU

Yine ismi açıklanmayan bir yetkiliye dayanan bu bilgiye göre Burns, aynı zamanda Afganistan (Taliban) Orta Doğu'daki diğer ülkeler, Avrupa ve Mayıs 2023'te Çin'de de temaslarda bulundu. Burns, Taliban ve Çin hükûmetiyle doğrudan angajmanlarını kamuoyuna açık biçimde doğruladı.

30 Mart 2023'te Reuters, CIA Başkan Yardımcısı David Cohen'in Paraguay Devlet Başkanı Mario Abdo ile görüştüğünü bildirdi. ABD'nin Asuncion Büyükelçiliği, daha önce açıklanmamış olan bu görüşmenin "güçlü ikili iş birliği çerçevesinde gerçekleştiğini" ve "küresel tehditlerle mücadele stratejilerinin paylaşıldığını" belirtti.

—◆—
"En derin şekilde
düşmanca ilişkilerde
bile(ki bugün
Rusya'yla ilişkimiz
tam olarak böyle)
iletişim hatlarının
açık olması
önemlidir. Başkan da
buna inanıyor."
—◆—

İsmi vermeyen başka bir ABD yetkilisi ise şöyle dedi: "İstihbarat, Beyaz Saray'ın kullandığı iletişim kanallarından sadece biridir." Burns de Şubat 2023'te yaptığı bir medya röportajında şu sözleri sarf etti: "En derin şekilde düşmanca ilişkilerde bile(ki bugün Rusya'yla ilişkimiz tam olarak böyle) iletişim hatlarının açık olması önemlidir. Başkan da buna inanıyor."

Bu durum sadece ABD'ye özgü değil ancak ABD istihbarat diplomasisini diğerlerinden daha fazla ve daha etkili biçimde kullanıyor. Nitekim 2023 Nisan ayının başlarında, Fransa Dış İstihbarat Teşkilatı'nın (DGSE) başkanı Bernard Emié'nin, özel bir jetle Belarus'un başkenti Minsk'e kısa ama zorlu bir görüşme gerçekleştirmek üzere geldiği bildirildi. Bu gelişmeler, "Neden iki istihbarat başkanı gizlice diplomatik meseleleri görüşüyor?", "Neden bir istihbarat görevlisi bir devlet başkanıyla buluşur?" ya da "Devletler neden bu yöntemle angajman kurar?" gibi soruları beraberinde getirmektedir. Bu tür görüşmeler birer istisna değil, tam tersine "istihbarat diplomasisinin" örnekleridir. Yani istihbarat aktörlerinin ve ilişkilerinin diplomatik ilişkileri yürütmek ya da önemli ölçüde kolaylaştırmak amacıyla kullanılmasıdır.

KÜRESEL SİYASETTE GÜÇLÜ BİR ARAÇ OLARAK İSTİHBARAT DİPLOMASİSİNİN YÜKSELİŞİ

DOÇ. DR. ORHAN KARAOĞLU

İstihbarat diplomasisini ve onun devlet yönetişimi içinde avantaj ve dezavantajlarını anlamak için, öncelikle diplomasi ile istihbarat arasındaki tarihsel yakın ilişkiyi gözden geçirmek gerekir. Önemli olan şudur: Bu iki kavram birbiriyle zıt değildir; istihbarat, “anti-diplomasi” anlamına gelmemektedir. Aksine, istihbarat ve diplomasi genellikle birbirini tamamlayıcı şekilde işlemektedir.

İstihbaratın profesyonelleşmesi ve kurumsallaşması (önce 19. yüzyılda savunma ataşelikleri aracılığıyla, ardından 20. yüzyılda özel istihbarat ajanslarının kurulmasıyla) gerçekleşmeden önce, diplomasi ve istihbarat çoğunlukla aynı kişi ya da temsilcilerce yürütülüyordu. Modern bağlamda ise diplomasi, istihbaratı; istihbarat da diplomasiyi, politika hedeflerine hizmet etmek ve karar vericileri bilgilendirmek amacıyla desteklemektedir.

Bu karşılıklı ilişki, genellikle geleneksel bir “müşteri-sağlayıcı” formatında gerçekleşir. İstihbarat raporları ve analizleri (diğer birçok bilgi kaynağıyla birlikte) devletlerin diplomatik kararlarını şekillendirmede rol oynar. Benzer biçimde, diplomatik raporlamalar da çok kaynaklı istihbarat analiz sürecine katkı sağlayan önemli bir girdi olabilir. Bu ilişki olgunlaştığında ve karşılıklı fayda sağlandığında, ortaya “istihbarat destekli diplomasi” çıkmaktadır.

İstihbarat, nasıl ki diplomasiyi destekleyebiliyorsa, istihbarat aktörleri (bireyler ve kurumlar) de diplomatik ilişkileri andıran bağlantılar kurmaktadır. Bu tür bağlantılara en basit şekliyle “liaison” (ilişki kurma, irtibat, muhataplık) denir. İstihbarat teşkilatları bu kapsamda başka ülkelerin istihbarat servisleriyle iletişim kurar, iş birliği yapar, bazen de bilgi paylaşımında bulunur.

Örneğin, Avustralya’nın 2001 tarihli İstihbarat Hizmetleri Yasası (Intelligence Services Act), ASIS’in (Avustralya Gizli İstihbarat Servisi) görevleri arasında “başka ülkelerin istihbarat ya da güvenlik hizmetleri veya diğer yetkili organlarıyla ilişki kurmayı” açıkça belirtmektedir.

Benzer biçimde,
diplomatik raporlamalar
da çok kaynaklı
istihbarat analiz
sürecine katkı sağlayan
önemli bir girdi olabilir.

KÜRESEL SİYASETTE GÜÇLÜ BİR ARAÇ OLARAK İSTİHBARAT DİPLOMASİSİNİN YÜKSELİŞİ

DOÇ. DR. ORHAN KARAOĞLU

Her ne kadar “liaison” ilişkileri, istihbarat teşkilatları için merkezi öneme sahip olsa da bu ilişkiler temel olarak istihbarat amaçlı yürütülür. Bu nedenle, diplomatik hedeflere yönelik olarak gerçekleştirilen istihbarat diplomasisinden ayrılırlar. Diplomatik hedefler güdüldüğünde, ilişki biçimi değişir ve farklı bir çerçeveye oturur.

Diplomatik arka kapı (back channel) kullanımı yalnızca istihbarat diplomasisine özgü değildir. Nitekim Burns, CIA'den önceki diplomatik kariyerini anlattığı anı kitabına “Arka Kanal” adını vermiştir. Bu kitapta Libya, Rusya (2014'te Ukrayna bağlamında) ve İran'la geçmişte yürüttüğü gizli diplomatik görüşmeleri detaylandırmıştır. Elbette, bu tür gizli diplomasi en bilinen tarihsel örneği, Henry Kissinger'ın 1970-72 yılları arasında Çin Halk Cumhuriyeti'yle yürüttüğü gizli müzakerelerdir.

İstihbarat diplomasisi, bu gizli arka kanal yaklaşımının özel bir türüdür ve istihbarat kurumlarının kendine özgü niteliklerini avantaja çevirir. Paul Symon bu durumu şöyle açıklamaktadır: “Neredeyse dünyadaki her ülkeyle muhatap teşkilatları vardır. İstihbarat teşkilatları, istihbarat teşkilatlarıyla konuşur, bilgi paylaşır. Genellikle bu iletişim hattı, diplomatların tercih etmeyeceği ya da karşı tarafın diplomatlarla görüşmeyi istemediği hassas konular hakkında konuşmak için kullanılır.”

Burns de benzer biçimde şöyle demektedir: “En yakın müttefiklerle bağları derinleştirmek, en zorlu düşmanlarımızla doğrudan iletişim kurmak ve ikisinin arasındaki herkesle ilişkiler geliştirmek için doğrudan temasın alternatifi yoktur.”

İstihbarat diplomasisinin çoğunlukla gizli yürütülmesi, onun başarı ya da başarısızlığını ölçmeyi zorlaştırır. Ancak devlet liderleri sürekli bu yöntemle başurmaya devam ettiklerine göre, belli bir fayda sağladığı açıktır.

“En yakın
müttefiklerle bağları
derinleştirmek, en
zorlu
düşmanlarımızla
doğrudan iletişim
kurmak ve ikisinin
arasındaki herkesle
ilişkiler geliştirmek
için doğrudan
temasın alternatifi
yoktur.”

KÜRESEL SİYASETTE GÜÇLÜ BİR ARAÇ OLARAK İSTİHBARAT DİPLOMASİSİNİN YÜKSELİŞİ

DOÇ. DR. ORHAN KARAOĞLU

Genel anlamda gizli diplomasi, zaman zaman eleştirilmiştir. Örneğin ABD Başkanı Woodrow Wilson, gizli anlaşmaları I. Dünya Savaşı'nın sebeplerinden biri olarak görmüş ve "Barış açık anlaşmalarla yapılmalı, hiçbir gizli uluslararası mutabakat olmamalıdır." demiştir. Ancak daha sonra, bu sözlerinin gizli yöntemlere değil, gizli sonuçlara karşı olduğunu belirtmiştir.

Bununla birlikte gizli diplomasi sayesinde başarı elde edilen örnekler de mevcuttur: Kissinger'ın Çin ve Kuzey Vietnam'la yaptığı gizli görüşmeler, İran'la nükleer anlaşmaya (JCPOA) varılmasında perde arkası temaslar, Doğu Avrupa'da komünizmin çöküşü sürecindeki gizli istihbarat kanalları, Küba Füze Krizi'nin çözülmesinde istihbarat diplomasisinin rolü gibi örnekler verilebilir.

Sonuç

İstihbarat diplomasisi, klasik diplomasi ve güvenlik politikalarının kesişiminde yer alan, pragmatik ama bir o kadar da tartışmalı bir dış politika aracıdır. Resmî diplomasi kanallarını tamamlayıcı niteliği, özellikle kriz zamanlarında öne çıkmasına neden olmaktadır.

İstihbarat diplomasisi, geleneksel diplomasiyi tamamlayan önemli bir araçtır ancak onun yerine geçmemektedir. Özellikle geleneksel diplomatik yöntemlerin imkânsız, yetersiz veya riskli olduğu durumlarda ve siyasi hedeflerinin örtülü biçimde ilerletilmesi gerektiğinde zamanlarda anlamlıdır.

Ancak diplomatik girişimler geniş politika araçlarıyla (kaynaklar, açık temaslar) desteklenmelidir. İstihbarat diplomasisinin kendiliğinden bir alışkanlık hâline gelmesi ya da sadece kurumların çıkarları doğrultusunda kullanılması başka sorunları ortaya çıkarabilir. İstihbarat diplomasisinin etkinliği, seçici ve dikkatli uygulamayla mümkündür. CIA Eski Direktörü Burns, Çin ile temasları bağlamında şöyle demiştir: "Yanlış anlaşılmalara ve kazara çatışmalara önlemek için bu tarz istihbarat temasları önemlidir. Bu temaslar, Bakan Blinken'ın Pekin ziyareti gibi diplomatik temasları tamamlayıcı bir rol oynamaktadır.

Doç. Dr. Orhan KARAOĞLU Uluslararası İlişkiler Uzmanı. Bürokratik kariyerine 2014 yılında AB Bakanlığı'nda başladı. 2015-2018 yılları arasında Cumhurbaşkanlığı Uluslararası İlişkiler Başkanlığı'nda uluslararası ilişkiler uzmanı olarak devam görev yaptı. 2018 yılından beri Cumhurbaşkanlığı Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu'nda kıdemli uzman olarak görev yapmakta. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yüksek lisansını "1998 Adana Mutabakatından Arap Baharı'na Türkiye-Suriye İlişkileri" tezini yazarak tamamladı. Doktorasını Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Şiiliğin İran Dış Politikasına Etkileri" isimli tez çalışmasıyla bitirdi. 2023 Ağustos ayında uluslararası ilişkiler alanında doçent oldu. Teopower olarak Şiilik ve İran Dış Politikası (2021) ve Jeopolitiği Anlamak: Uluslararası Politikalar Yazısı (2022) ve Jeopolitik İstihbarat (2024) adlı üç kitabı yayımlandı. Ayrıca Uluslararası İlişkiler Tahlilleri (2019), Uluslararası İlişkiler Tahlilleri 2 (2020), İran: Bir Ülkenin Akademik Anatomisi (2022), İsrail: Bir Ülkenin Akademik Anatomisi (2023) ve Alanya: Kadim Medeniyetler Kalesi (2023) kitaplarının editörlüğünü yaptı. Çeşitli mecralarda makale ve analizleri yayımlandı. İngilizce ve Farsça biliyor. İlgi alanları ve çalışma konuları arasında jeopolitik, Orta Doğu tarihi, Türk dış politikası, etnik, dinî, mezhepsel kimlikler, Şiilik, İran dış politikası, istihbarat gibi konular bulunuyor.

TÜRKİYE’NİN AFRIKA’DA TERÖRLE MÜCADELEDE POLİTİKALARI: SOMALİ, ETİYOPYA VE SUDAN ÖRNEKLERİ

ANIL UĞUR

TARAFINDAN YAZILDI

Türkiye, son yıllarda Afrika kıtasında artan bir şekilde varlık gösteren ve farklı enstrümanlarla terörle mücadeleye katkı sunan bir aktör olarak ön plana çıkmaktadır. Somali, Etiyopya ve Sudan örneklerine bakacak olursak, Ankara’nın güvenlik endişelerini pragmatik iş birliği modelleriyle ele aldığını görebiliriz. Türkiye’nin Afrika’daki etkinliğinde çok boyutlu hareket ederek hem ulusal çıkarlarını hem de bölgesel istikrarı gözeten politikalar geliştirmektedir. Türkiye’nin bu yaklaşımı, güvenlik politikaları, askerî iş birliği anlaşmaları, kalkınma diplomasisi ve yumuşak güç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Somali: Güvenlik ve Kalkınma Temelli Terörle Mücadele Modeli

Somali, Türkiye’nin Afrika’da terörle mücadele stratejisinin en keskin olduğu ülkelerin başında gelmektedir. 2011 yılında dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Mogadişu ziyareti, Somali için bir dönüm noktası olmuştur. Bu ziyaretten sonraki süreçte iki ülke ilişkilerinde yeni bir sayfa açmıştır. O tarihten itibaren Türkiye, Somali’de devlet otoritesini sağlamlaştırmak adına terör örgütü Eş-Şebab ile mücadelesinde kapsamlı destek vermektedir. Ankara’nın Somali’de kurduğu askerî eğitim üssü, Somali ordusuna düzenli askerî eğitim sağlamaktadır. Bu sayede Türkiye, Somali güvenlik güçlerinin kapasitesini arttırmasına yardımcı olarak Eş-Şebab’la mücadeleyi doğrudan desteklemektedir.

Nitekim Somali hükûmetinin Türkiye’yle yakın bir savunma iş birliği de bulunmakta. İkili ilişkilerin bu boyuta evrilmiş olmasından hoşnutsuzluk duymayan Somali Cumhurbaşkanı Hasan Şeyh Mahmud’un ifadesi ise şu şekilde: “Türk kardeşlerimiz 10 yıl boyunca denizlerimizi koruyacak.” ve bu sürenin sonunda Somali kendi donanmasına kavuşacaktır. Bu açıklama, Türkiye ile Somali arasındaki stratejik güvenlik ortaklığının seviyesini de gözler önüne sermektedir.

Türkiye’nin Somali’deki varlığı askerî iş birliğinin yanı sıra kalkınma diplomasisi ve yumuşak güç boyutlarını da güçlü şekilde hissettirmektedir. Somali’de hastane, okul, altyapı, insani yardım projeleri gibi ülke içi kalkınma odaklı girişimler, ülkenin istikrara kavuşmasına oldukça fayda sağlamaktadır. Bu davranış görüldüğünün aksine terörle mücadelenin yalnızca askerî yöntemlerle değil de ekonomik ve sosyal kalkınma yoluyla da yürütülmesi gerektiği anlayışına dayanmaktadır. Nitekim Tunç Demirtaş’a göre Somali’nin ekonomik olarak iyileşmesi, ülkedeki Eş-Şebab başta olmak üzere pek çok güvenlik sorununu ortadan kaldırmaya yardımcı olacaktır. Somali kıyılarının güvenliğinin sağlanması ülke adına oldukça elzemdir.

TÜRKİYE’NİN AFRIKA’DA TERÖRLE MÜCADELEDE POLİTİKALARI: SOMALİ, ETİYOPYA VE SUDAN ÖRNEKLERİ

ANIL UĞUR

Etiyopya: Bölgesel İstikrarı Sağlama ve Önleyici Diplomasi

Etiyopya, terörle mücadele politikaları bağlamında Türkiye’nin Afrika’da nüfuz ettiği bir diğer önemli ülke olma özelliğini taşımaktadır. Her ne kadar Etiyopya’da Somali’deki gibi direkt olarak bir terörle mücadele durumu söz konusu olmasa da bölgesel güvenlik dengeleri açısından bakıldığında Türkiye’nin rolü belirgindir. Özellikle Somali ile Etiyopya arasındaki sınır güvenliği sorunları ve Somaliland meselesi, Türkiye’yi Afrika Boynuzu bölgesinde proaktif diplomasi izlemeye itmiştir. Somali’de faaliyet gösteren Eş-Şebab terör örgütünün varlığı sadece Somali için değil, komşu Etiyopya için de sınır güvenliği tehdidi oluşturmaktadır.

*Türkiye’nin her iki
aktörle de uzun yıllardır
geliştirdiği yakın siyasi
ve ekonomik ilişkiler,
onu tarafsız bir
arabulucu olarak kabul
edilmesine güzel bir
zemin hazırlamıştır.*

Bu nedenle Türkiye, terörün bölgesel etkilerini de masaya yatırarak Etiyopya ile Somali arasındaki anlaşmazlıklarda arabuluculuk üstlenmiştir. 2024 yılında başlatılan “Ankara Süreci”, Etiyopya ve Somali heyetlerini bir araya getirerek doğrudan çatışma riskini azaltmayı ve karşılıklı güven inşasını hedefleyen bir girişim de ortaya koymuştur.

Türkiye’nin her iki aktörle de uzun yıllardır geliştirdiği yakın siyasi ve ekonomik ilişkiler, onu tarafsız bir arabulucu olarak kabul edilmesine güzel bir zemin hazırlamıştır. Önleyici diplomasi olarak nitelendirilebilecek bu süreçte, Etiyopya-Somali gerginliğinin tırmanarak bölgesel bir krize dönüşmesi engellenmeye çalışılmış; böylece Eş-Şebab gibi terör unsurlarının bu gerginliği fırsata dönüştürerek daha geniş alan kazanmasının önüne geçilmek istenmiştir. Diğer bir yandan Türkiye’nin Etiyopya’yla ilişkileri, terörle mücadele penceresinde güvenlik iş birliği anlaşmalarını da kapsamaktadır. Ankara ve AddisAbaba yönetimi güvenlik ve savunma alanlarında ortak çalışmalar yürütmüş; zaman zaman Etiyopya’ya savunma sanayisi ürünleri tedarik ederek ülkenin terör ve isyan tehlikelerine dolaylı yoldan katkı sağlamıştır.

TÜRKİYE’NİN AFRIKA’DA TERÖRLE MÜCADELEDE POLİTİKALARI: SOMALİ, ETİYOPYA VE SUDAN ÖRNEKLERİ

ANIL UĞUR

Özellikle 2021-2022 döneminde Etiyopya’nın silahlı insansız hava aracı (SİHA) tedariki konusunda Türkiye’den destek alması, Ankara’nın Etiyopya’nın toprak bütünlüğünü ve istikrarını desteklediğine işaret etmektedir. Bu durum her ne kadar bazı uluslararası aktörleri tedirgin etmiş olsa da Türkiye, Etiyopya’nın iç istikrarını korumasını bölgesel barış için gerekli görmüş ve realpolitik bir tutum benimsemiştir.

Bu sayede, Etiyopya’nın parçalanma riskinin azalmasının hem Afrika Boynuzu’nda hem de kıta genelinde radikal ve ayrılıkçı grupların hareket alanını daralmıştır. Türkiye, Etiyopya özelinde doğrudan terörle mücadele operasyonlarına katılmasa da diplomatik arabuluculuk, askerî malzeme ve eğitim desteği ve ekonomik ortaklıklar sayesinde dolaylı yoldan terörün filizlenebileceği kriz durumlarını engellemeye çalışmaktadır.

Sudan: İstikrar, İş Birliği ve Yumuşak Güç

Sudan, Türkiye’nin Afrika’da terörle mücadele politikalarının bir başka önemli örneğini teşkil etmektedir. Tarihsel olarak ele alındığında Osmanlı mirası nedeniyle kültürel yakınlık bulunan Sudan, Ankara açısından âdeta bir stratejik ortak olarak konumlandırılmıştır. Türkiye, uzun yıllardır Sudan ile siyasi, ekonomik, askerî ve kültürel alanlarda kapsamlı ilişkiler kurmuştur. 2017 yılında imzalanan Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği Konseyi anlaşması ile ikili ilişkiler stratejik ortaklık seviyesine çıkarılmış; tarım, enerji, sağlık, güvenlik ve eğitim gibi pek çok alanda iş birliği mutabakatları imzalanmıştır.

Bu kapsamlı iş birliği, terörle mücadele ve güvenlik alanlarını da içermekte; istihbarat paylaşımı, askerî eğitim ve güvenlik kurumları arası temaslarla kendini göstermektedir.

Sudan örneğinde Türkiye’nin yaklaşımının özünde, iç savaş ve istikrarsızlığın yaratmış olduğu güvenlik boşluklarını ortadan kaldırmaya yardımcı olmak vardır.

Bu kapsamlı iş birliği, terörle mücadele ve güvenlik alanlarını da içermekte; istihbarat paylaşımı, askerî eğitim ve güvenlik kurumları arası temaslarla kendini göstermektedir.

TÜRKİYE’NİN AFRIKA’DA TERÖRLE MÜCADELEDE POLİTİKALARI: SOMALİ, ETİYOPYA VE SUDAN ÖRNEKLERİ

ANIL UĞUR

15 Nisan 2023’te Sudan’da patlak veren çatışmalar ülkeyi kaosa sürüklerken, Tunç Demirtaş’ın saha araştırmalarına dayanan analizine göre Sudan’daki istikrarsızlıklar terör örgütleri için kullanışlı alanlar oluşturmakta; dolayısıyla ülkede barış ve istikrarın tesis edilmesihem bölgesel hem de küresel güvenliğe olumlu katkı sağlayacak önemli bir fırsat olarak görülmektedir.

Bu analiz, Sudan’daki iç savaştan kaynaklanan güç boşluğunun sadece yerel değil uluslararası arenada da bir endişe kaynağı olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim Sudan, coğrafi konumu itibarıyla Doğu Afrika’dan Orta Doğu’ya uzanan hat üzerinde yer almakta ve istikrarsızlığı bölgesel terör gruplarının yayılması riskini doğrudan doğruya artırmaktadır.

Türkiye, bu bilinçle hareket ederek Sudan’da çatışmaların başından itibaren taraflara itidal çağrısı yapmış, arabuluculuk girişimlerine destek vermiş ve insani yardım sağlamıştır.

Çatışmalar sırasında Türkiye, kendi vatandaşlarını ve başka ülkelerin vatandaşlarını tahliye ederek alanda sorumlu bir aktör profili çizmiş; Port Sudan’a taşınan Hartum Büyükelçiliği’yle faaliyetlerini kesintisiz bir şekilde sürdürmüştür. Türkiye’nin bu kararlı duruşu Sudan’ı tamamen terk etmeyip kriz şartlarında dahi varlık göstermesi ikili ilişkilerin güven temellerini güçlendirmiştir.

Değerlendirme ve Sonuç

Somali, Etiyopya ve Sudan örnekleri, Türkiye’nin Afrika’da terörle mücadele politikalarının her açıdan keskin ve kararlı olduğu gerçeğini göstermektedir. Bu stratejide sert güç unsurları ile yumuşak güç unsurları bir arada ve uyum içinde kullanılmaktadır.

Türkiye’nin her iki aktörle de uzun yıllardır geliştirdiği yakın siyasi ve ekonomik ilişkiler, onu tarafsız bir arabulucu olarak kabul edilmesine güzel bir zemin hazırlamıştır.

TÜRKİYE’NİN AFRIKA’DA TERÖRLE MÜCADELEDE POLİTİKALARI: SOMALİ, ETİYOPYA VE SUDAN ÖRNEKLERİ

ANIL UĞUR

Türkiye’nin bu çok boyutlu yaklaşımı, uluslararası ilişkiler literatüründe “smartpower” uygulaması olarak da değerlendirilebilir; yani gerektiğinde askerî gücün, gerektiğinde de diplomasi ve kalkınma yardımlarının devreye sokulduğu çok yönlü ve esnek bir politika. Bunun altında yatan temel nitelikler, Türkiye’nin hem kendi güvenliğini ve çıkarlarını koruma hem de ev sahibi ülkelerin istikrarına katkı yapma amacını dengelemesinde görülür. Örneğin ABD gibi küresel aktörler Afrika’da daha çok enerji ve ekonomik çıkarlara odaklanırken, Türkiye’nin Afrika politikasının temelinde “önce insan” prensibi, ortak kazanç ve karşılıklı saygıya dayalı bir yaklaşım bulunmaktadır. Bu insani diplomasi vurgusu, Türkiye’nin Afrika’da yerel halkla kurduğu olumlu ilişkilerin ve güven bağının kaynağı sayılmaktadır.

Son yıllarda da Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri gibi aktörlerle yaşanan yakınlaşma, Afrika Boynuzu ve Kuzey Afrika’daki rekabeti yumuşatarak Türkiye’nin bu coğrafyalardaki etkinliğini artırmasına zemin hazırlamıştır diyebiliriz. Böylece Ankara, Afrika’da çatışmadan daha ziyade iş birliği ve rekabet dengesi üzerinden varlık göstermeyi tercih etmiştir. Bu durum Türkiye ve Afrika’nın yararına olacak şekilde “kazan-kazan” ve ortaklık söylemiyle hareket edilmesine olanak sağlamıştır. Bu profil, askerî üs kurmaktan barış görüşmelerine ev sahipliği yapmaya, insani krizlere müdahale etmekten ticari yatırımları ve yatırımcıları teşvik etmeye uzanan geniş bir yelpazeyi kapsar.

Sonuç olarak; Türkiye’nin Afrika kıtasındaki terörle mücadele politikaları, güvenlik ve kalkınma boyutlarını bir araya getiren kapsamlı bir stratejik ortaklık modeli ortaya koymaktadır. Somali’de Eş-Şebab’la mücadeleden Etiyopya-Somali anlaşmazlığının çözümüne, Sudan’daki istikrar arayışından bölgesel insani yardımlara kadar farklı sonuçlarda Türkiye, uluslararası terörle mücadeleye kendine özgü bir katkı sunmaktadır. Bu katkı hem bölgesel hem de küresel güvenliğe ilişkin sorumluluk bilinciyle ulusal çıkarların dengelenmesinin bir örneğidir. Türkiye, bu dış politik yaklaşımı sayesinde Afrika’da hem saygınlık kazanan bir yumuşak güç aktörü olmuş hem de gerektiğinde sert güç unsurlarını kullanmaktan geri adım atmayan bir güvenlik ortağı hâline gelmiştir. Terörle mücadele kapsamında askerî iş birliği, kalkınma diplomasisi ve yumuşak güç kullanımını tabiri caizse aynı tencerede pişiren bu model, ilerleyen dönemde Afrika ülkelerinin güvenlik kapasitesini artırmaya ve kıtada barış ve istikrara katkı sunmaya devam edecektir.

Anıl UĞUR -15 Aralık 1998 İzmir doğumlu Uğur, ilköğretim İzmir’de ortaöğretimini ve lise eğitimini ise İstanbul’da Nazmi Arıkan Fen Bilimleri Temel Lisesi’nde tamamlamıştır. 2019 yılında Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimine başlayan Uğur, 2024 yılında ise lisans programından mezun olmuştur. Lisans eğitimi sırasında bölüm topluluğu olan Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Topluluğu’nda sırasıyla, yönetim kurulu üyesi, tanıtım ve medya komitesi başkanlığı ve başkan yardımcılığı yapmıştır. Uğur, bu süreçte Türk Dış Politikası Araştırma Merkezi-TUDPAM Yönetim Kurulu Üyesi görevini sürdürürken birçok platformda analiz, röportaj, makale çalışmaları da yayımlanmıştır. Çalışma alanlarını ise Türk Dış Politikası, Sahel Bölgesi, Türkiye – Afrika ilişkileri ve Terörizm oluşturmaktadır.

TÜRKİYE’NİN AFRIKA’DA TERÖRLE MÜCADELEDE POLİTİKALARI: SOMALİ, ETİYOPYA VE SUDAN ÖRNEKLERİ

ANIL UĞUR

KAYNAKÇA

- Fuat Emir Şefkatli, Somali-Etiyopya Anlaşmazlığında Barış İçin Diplomasi: Ankara Süreci, <https://kriterdergi.com/ara/somali-etiyopya-anlasmazliginda-baris-icin-diplomasi-ankara-sureci> (Erişim Tarihi: 21.08.2025).
- Tunç Demirtaş, Afrika’yı Tehdit Eden Terör Sorunu 2023’te de Listenin Başında, <https://www.setav.org/afrikayi-tehdit-eden-teror-sorunu-2023te-de-listenin-basinda> (Erişim Tarihi: 21.08.2025).
- Tunç Demirtaş, Sudan Küresel Güçlerin Rekabet Alanına Dönüştü, <https://www.setav.org/sudan-kuresel-guclerin-rekabet-alanina-donustu> (Erişim Tarihi: 21.08.2025).
- Tunç Demirtaş, Türkiye’nin Afrika Boynuzu’nda Artan Ağırlığı ve Jeopolitik Etkileri, <https://kriterdergi.com/dis-politika/dis-politika/turkiyenin-afrika-boynuzunda-artan-agirligi-ve-jeopolitik-etkileri> (Erişim Tarihi: 21.08.2025).
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Türkiye - Sudan Siyasi İlişkileri, <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-sudan-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 21.08.2025).
- VOA Türkçe Web Sitesi, Uluslararası Af Örgütü: Somali, Türk dronlarıyla düzenlediği saldırılarda sivilleri öldürdü, <https://www.voaturkce.com/a/uluslararasi-af-orgutu-somali-turk-dronlariyla-duzenledigi-saldirilarda-sivilleri-oldurdu/7601739.html> (Erişim Tarihi: 21.08.2025).

İSTİHBARAT VE TERÖRİZM ÇALIŞMALARINDA BAŞVURULABİLECEK BİR DİSİPLİN OLARAK: ASKERÎ TARİH

İLYAS ER

TARAFINDAN YAZILDI

Askerî tarih; en genel hatlarıyla, ulusal güvenliğin ve topyekûn savunmanın barışta ve savaşta sağlanması, millî ve askerî stratejinin, iç ve dış ulusal politikaların hazırlanması ve gerçekleştirilmesi, ulusal ve uluslararası iletişimi inceleyen ve değerlendiren tarihin alt dallarından olan bir bilim olarak tanımlanabilir (Akçakayalıoğlu, 1983, s.40). Askerî tarih, harp ve muharebeleri kapsayacak bir şekilde askerler ve askerlikle ilişkili her konuyu içermektedir. Askerî tarih, harp tarihinin bir üst başlığı olarak değerlendirilmelidir. Barış ve savaş dönemlerinde askerlerin politika, toplum, ekonomi, silahlanma ve tekniğin devamlılığı hususunda etkileşimini incelemektedir (Aktar, 1983, s.2).

Harp tarihi, devletler arasında meydana gelen silahlı çatışmaların sebeplerini, aktörlerin ulusal ve askerî güçlerini, yoğunlukla da savaş içerisinde gerçekleştirilen muharebeleri ve sonuçlarını incelemektedir. Muharebe örneklerini araştırarak askerlik sanatı üzerine öğretici sonuçlar sunmaktadır. Askerî tarih, askerliğin oluşumunu, kurumsallaşma sürecini, etkinleşmesini, geleneğini ve kültürünün doktriner yapıya dönüşmesini ve harp ile operasyonlarda yansımalarını sosyal, psikolojik, teknolojik ve kültürel yönleriyle inceleyen, sebep ve sonuçlarını araştıran bilim dalıdır (Güler, 2022, ss.346-347). Buradan hareketle askerî tarihi incelemek için uluslararası ilişkiler ve güvenlik bilimleri dahil olmak üzere çok disiplinli bir perspektif gerekmektedir (Varlık, 2022, s.325).

Harp, devletler veya uluslararası ortamda açık ve ilan edilmiş düşmanca tutum sergilenen silahlı çatışma durumu olarak tanımlanmıştır (Merriam, 2022). Harp, Clausewitz tarafından genişletilmiş bir düello şeklinde ifade edilmiştir.

... askerî tarihi
incelemek için
uluslararası ilişkiler
ve güvenlik bilimleri
dahil olmak üzere
çok disiplinli bir
perspektif
gerekmektedir.

İSTİHBARAT VE TERÖRİZM ÇALIŞMALARINDA BAŞVURULABİLECEK BİR DİSİPLİN OLARAK: ASKERÎ TARİH

İLYAS ER

Barutun ortaya
çıkmasına kadar
harplerde temel bir
farklılık göze
çarpmamaktadır.

Clausewitz, harbi, düşmana irademizi kabule zorlayan bir şiddet eylemi olarak açıklamaktadır. Ona göre harbin aracı şiddet, amacı ise irademizi kabul ettirmektir. Harp söz konusu olduğunda şiddetin salt bir amaç olmaması gerektiği konusunda uyarılarda da bulunmaktadır (Clausewitz, 1975, s. 14-16). Harp kavramı; devlet grupları veya devletler tarafından, ulusal güç unsurlarının bir kısmının veya tamamının kullanılmasıyla faaliyete geçirilen, kuvvet kullanımını içeren düşmanca niyet ve/veya eylemleri içermektedir (Varlık, 2013, s. 128). Harp üzerine antik dönem düşünürlerinden olan önemli bir isim Sun Tzu'ya göre bütün harp aldatmaca, hile ve kandırma üzerine kuruludur (Tzu, 2020, s. 7).

20.yy'da meydana gelen harpler daha önceki savaşlardan farklılık göstermektedir. Önceki dönemlerde bölgesel olarak gerçekleşen savaş, bu yüzyılda küresel bir kapsayıcılık taşımaya başlamıştır. Sanayileşmeyle birlikte teknik boyutta gerçekleşen gelişmeler ve bu teknolojilerin savaşlarda kullanımı şiddetin küreselleşmesinde etkili olduğu değerlendirilmektedir. Barutun ortaya çıkmasına kadar harplerde temel bir farklılık göze çarpmamaktadır.

MÖ 1000'li yıllarda savaşlarda altının kullanımı bir yenilik olarak sayılabilir. Barutun, 1350'de Çin'den alınmasıyla mancınık düzeneğinin yerini top almaya başlamıştır. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinde top teknolojisini etkin ve taktiksel kullanımıyla harplerin ve tarihin akışı değişmiştir. Tüfek teknolojisi 17.yy.da hâlâ ordular için etkin bir taktik kullanım sağlamadığından dolayı mızraklar ile kullanılmaktaydı ancak bu dönemde taktiksel kullanımda bir yenilik daha gerçekleşti ve süngü kullanılmaya başlandı.

17.yy.ın yarısından 19.yy.ın başlarına kadar harp, komutan ve krallar arasında cereyan eden ve düzenli ordularla icra edilen bir oyun niteliğindedir.

İSTİHBARAT VE TERÖRİZM ÇALIŞMALARINDA BAŞVURULABİLECEK BİR DİSİPLİN OLARAK: ASKERÎ TARİH

İLYAS ER

Bu dönem aynı zamanda profesyonel askerliğin gelişmeye başladığı ve manevra kabiliyetlerinin önem kazandığı bir dönem olmuştur. Amerikan İç Savaşı, Fransız Devrimi, Napolyon Savaşları ile yönetim kademesindeki kralların yerini uluslar almaya başlamıştır. Ordular uluslara ait ve uluslardan oluşmaya başlamıştır. Bu durum beraberinde harp ile toplumun etkileşiminin artmasını getirmiştir. 20.yy.da gerçekleşen büyük savaşlarla ulusların tüm imkânı harp alanına yansımıştır. Savaşlar topyekûn bir nitelik kazanmış ve siville asker ayrımı ortadan kalkmıştır. Savaşın alanı ulusların kendisi olmuştur (Yalçınkaya, 2006, s.588).

Şiddetin en üst seviyesi olan harp olgusunun doğuşu ve evrimi hakkında çeşitli araştırmacıların yaklaşımları şu şekildedir. Lind, Nightengale, Schmitt, Sutton harbi 5 aşamada incelemiştir: Ulus-devlet öncesi harp, konvansiyonel harp (1648-1830), topyekûn harp (Total War) (1830-1918), manevra harbi (1918-1948), gayrinizami harp (1948'den günümüze). Martin Van Creveld, aletler çağı, makineler çağı, sistemler çağı, otomasyon çağı olarak harbin evrimini teknik boyutta açıklamıştır.

D. J. Hanle,Orta Çağ dönemi (fiziksel beceriler), klasik dönem (grup becerileri), erken modern dönem (teknik beceriler), geç modern dönem (sevk ve idare becerileri), nükleer dönem (sosyal beceriler) olarak taktik ve operatif boyutlarda açıklama getirmiştir. Toffler ise, tarım toplumu, endüstri toplumu, bilgi toplumu yaklaşımıyla harbi stratejik boyutta incelemiştir. Arquilla ve Rondfelt tarafından ise, kılıç dönemi, kitle ve endüstri harbi, manevra harbi, harp sayılmayan çatışmalar dönemleri olarak ele alınmıştır. Qiao Liang ve Wang Xiangsui tarafından ise, sınırlı Orta Çağ, sınırlı imparatorluk ve ulus-devletler, sınırsız postmodern olarak harp kategorize edilmiştir (Gürçan, 2011, ss.132-133).

Askerî tarihin inceleme alanı olarak harpleri ele aldığımızda asimetrik etkisi ve hibrit modeliyle dikkat çekici bir alan olan gayrinizami harp karşımıza çıkmaktadır. Gayrinizami harp, ABD ordu talimnamesine göre kendi içerisinde; gerilla harbi (Guerrilla Warfare), kurtarma kaçırma harekâtları (evasion and escape), yıkıcı/yeraltı faaliyetlerinin (subversion against hostile) birleşiminden oluşmaktadır (FM 31-22, 1961, ss. 3-4).

Gayrinizami harbin doğası gereği asimetrik oluşu, bu harp türünde istihbarat faaliyetlerini kayda değer biçimde ön plana çıkarmaktadır. Modern gayrinizami harp doktrinine göre, genel harp, mevzi harp, soğuk harp ve özel harp olmak üzere harp türleri şekillendirilmektedir. Sıralananlardan sonuncusu olan özel harp ise kendi içerisinde gayrinizami harp, psikolojik harp, gayrinizami kuvvetlere karşı harekât olarak bölümlendirilmektedir (Güneş, 2020, s.18).

İSTİHBARAT VE TERÖRİZM ÇALIŞMALARINDA BAŞVURULABİLECEK BİR DİSİPLİN OLARAK: ASKERÎ TARİH

İLYAS ER

*Gayrinizami harp,
direniş hareketini
gerçekleştirmek
amacıyla yürütülen
faaliyetler veya işgalci
bir gücü ve/veya
hükûmeti devirmek için
yapılan ayaklanma
faaliyeti, yeraltı
yapılanması, yardımcı
kuvvetler ve gerilla
örgütlenmesi ile
yürütülen hareket
olarak tanımlanmıştır*

Gayrinizami harp, ABD ordu talimnamesine göre çoğunlukla dış kaynaklar yardımıyla veya doğrudan onlar tarafından oluşturulan, teçhizat ve mühimmat ikmalinden eğitim faaliyetlerine kadar desteklenen ve yönlendirilen bölgesel kuvvetler veya yedek kuvvetler aracılığıyla gerçekleştirilen yarı askerî veya askerî operasyonları kapsayan oldukça geniş bir çerçeve ekseninde açıklanmaktadır (JP 3-05, 2003, s.II-7).

Gayrinizami harp, direniş hareketini gerçekleştirmek amacıyla yürütülen faaliyetler veya işgalci bir gücü ve/veya hükûmeti devirmek için yapılan ayaklanma faaliyeti, yeraltı yapılanması, yardımcı kuvvetler ve gerilla örgütlenmesi ile yürütülen hareket olarak tanımlanmıştır (JP 1-02, 2021, s.223).

Gayrinizami harp, konvansiyonel birliklerle veya onlardan ayrı kuvvetler tarafından savunma durumunda ülke işgaline karşı direniş, saldırı durumunda yıpratma faaliyetleri ve dost unsurlara yardım amacıyla barış durumunda örgütlenen; istihbarat ve psikolojik harbe başvuran, cephesi, formu ve zamanı net olmayan; paramiliter yapılardan beslenen, halk desteğine bağlılığı yüksek; örtülü ve/veya aleni gerçekleştirilen özel harbin bir alt türüdür (Levent, 2019, ss.1-2).

Bu kapsam çerçevesinde gayrinizami harbe, Napolyon'un işgal kuvvetlerine karşı direnen İspanya halkının harekâtında, İrlanda Devrimi'nde, Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda, Fransız İhtilali'nde, Osmanlı akıncılarının taktiklerinde, Balkan Harbi'nde, Kafkas Cephesi ve Sarıkamış Harekâtı'nda, Teşkilat-ı Mahsusa'nın faaliyetlerinde, Afganistan, Irak ve Suriye çatışmalarında rastlayabiliriz (Hughes ve Robson, 2021; Akad, 2015; Güneş, 2020; Tekir, 2021; Cemil, 2020; Fevzi Bey, 2016; Akyürek, 2019).

İSTİHBARAT VE TERÖRİZM ÇALIŞMALARINDA BAŞVURULABİLECEK BİR DİSİPLİN OLARAK: ASKERÎ TARİH

İLYAS ER

Dünya ve Türk tarihinde burada sayılamayan gayrinizami harp olarak kıymetlendirilebilecek pek çok olgu daha sıralanabilir. Harp yöntemleri açısından bu operasyonların uzatılmış savaş (Protracted War) ve yıpratma savaşı (Attrition Warfare) olarak değerlendirilebileceği de ifade edilmektedir. Stratejik ricat ve stratejik taarruz pek çok harpte uygulanmıştır (Akad, 2015, ss.15-18).

Gayrinizami harbi daha kapsamlı bir şekilde ele almak ve sınıflandırmak için şu şekilde tasnif yapılabilir: Gerilla harbi, ayaklanma ve ayaklanmaya karşı koyma, terörizm ve terörizme karşı harekât, dost ülke iç savunmasına yardım ve bilgi harekâtı (Gürcan, 2011, ss.139-146). Bilgi harekâtı (Information Warfare), başka bir deyişle enformasyon savaşı düşman üzerinde üstünlük sağlamak ve irademizi ona kabul ettirme gayretimizde yarar sağlamak amacıyla; bilgiyi dağıtma, muhafaza etme, reddetme, yayma ve ihtiyaçlara göre toplama usul ve tekniklerinin bütünü ifade etmektedir (Burns, 2022). Bilgi harekâtı ayrıca askerî operasyonların birbiriyle uyum içerisinde gerçekleştirilmesi, karar mekanizmasının işlevinin sürdürülmesi ve hasım veya hasım olması muhtemel tehditlerin karar mekanizmalarını bozmak veya ele geçirmek olarak tanımlanmaktadır (JP 1-02, 2021, s.104).

Muhabere, ileriye görebilme kabiliyeti, strateji ve felsefedir. Silahlı kuvvetler için muhabere “bilgi üstünlüğü” ile aynı önemi taşımaktadır. Muhabere sistemlerinin etkinliği ve yetkinliği bilgi üstünlüğünü getirmektedir. Düşmanın faaliyetlerinden haberdar olma, konum tespiti, kuvvet tasarrufu, sıcak temas öncesi tespit ve düşmanı imha edebilme kabiliyeti bilgi üstünlüğüne bağlıdır. Muhaberesiz muharebe kazanılmaz şiarı da buna ışık tutmaktadır (Çetin, 2009, s.115). Muhaberede, bilginin değerlendirilmesi ve kıymetlendirilmesi hususunda askerlik sanatı önemli bir nokta teşkil etmektedir (Keleşyılmaz ve Polat, 2009, s.335).

Etkileşim içerisinde bulunan bütün süreçlerin birbirlerine ilettikleri veriler anlamına gelen enformasyon, haber ya da bilgi sözcükleriyle de kullanılmaktadır. Uluslararası alanda enformasyon faaliyetleri sıklıkla casusluk faaliyetleriyle karıştırılmaktadır. Enformasyon faaliyetleriyle elde edilen bir bilginin istihbarat değeri taşıyabilmesi için nitelikli bağlantı taşıması gerekmektedir. Somut bilgi, ön bilgilerle bağlantılı olan bilgi parçacıklarından meydana gelmektedir. Çağdaş toplumlarda meydana gelen olay ve olguların değerlendirilmesi, sınıflandırılması ve kıymetlendirilmesi önem taşımaktadır. Bilginin kıymetlendirilmesi/istihbarat işlemi ekip çalışmasını da zorunlu kılmaktadır. İstihbarat; düşman devletlerin gücüne, etkinlik düzeyine ve olası harekât yönleriyle ilgili haber alma ve bu haberleri kıymetlendirmek olarak tanımlanabilir. Enformasyondan temel farkı, belli bir hedefe yönelik oluşturulan haber kaynaklarının işlenmesi ve kıymetlendirilmesidir. Askerî, toplumsal, mali ve siyasal alanlar gibi çeşitli ulusal güç unsurlarına yönlendirilebilir (Arslan, 2007, ss.382-383).

İSTİHBARAT VE TERÖRİZM ÇALIŞMALARINDA BAŞVURULABİLECEK BİR DİSİPLİN OLARAK: ASKERÎ TARİH

İLYAS ER

KAYNAKÇA

- Akad, M. T. (2015). Tarihten Günümüze Gayrinizami Savaş, Kastaş Yayınları.
- Aktar, Y. (1983). Askerî Tarih'in Tanımı ve Metodolojisi, Birinci Askerî Tarih Semineri Bildiriler I kitabı içerisinde (ss.1-11). Ankara.
- Akçakayaloğlu, C. (1983). Genel Hatları ile Askerî Tarih, Birinci Askerî Tarih Semineri Bildiriler I kitabı içerisinde (ss.37-47). Ankara.
- Arslan, E. (2007). ABD Askerî İstihbaratının Evrimi ve Bir Kuramsal Öneri, On Birinci Askerî Tarih Sempozyumu Bildirileri I kitabı içerisinde (ss. 382-383). Ankara.
- Burns, M. (1999). Information Warfare: What and How?. Erişim Tarihi: 15 Nisan 2022: <https://www.cs.cmu.edu/~burnsm/InfoWarfare.html>
- Cemil, A. (2020). Teşkilat-ı Mahsusa Kafkasya ve Balkanlar'da Operasyonlar, (E. Çifçi, Haz.) Kronik Kitap.
- Clausewitz, C. V. (1975). Savaş Üzerine, (Ş. Yalçın, Çev.) May Yayınları.
- Department of the Army Field Manual (FM) 31-22, Guerilla Warfare and Special Forces Operations, Headquarters, Washington 1961.
- Güler, A. (2022). Askerî Tarih Kavramı ve Türk Askerî Tarihinin Kaynakları, Uluslararası Prof. Dr. Halil İnalcık Tarih ve Tarihçilik Sempozyumu, Bildiriler II. Cilt kitabı içerisinde (ss.345-364). Ankara.
- Güneş, A. (2020). Gayrinizami Harp Balkan Harbi'nde Komita, Çete, Jandarma ve Milisler (1912-1913), Kronik Kitap.
- Gürçan, M. (2011). Bir Önceki Savaş İçin Hazırlanmak: Değişen Küresel Güvenlik Ortamının Geleneksel Savaş Olgusuna Etkisi, Bilge Strateji, 3(5): 132-133.
- Hughes, B., Robson, F. (2021). Antik Dönemden Günümüze Gayrinizami Harp, (A. Güneş, Çev.) Kronik Kitap.
- Hüseyin Aziz Akyürek. (2019). İstihbarat Savaşları Birinci Dünya Savaşı'nda Suriye ve Lübnan'da Casusluk Faaliyetleri, (P. Safi, Haz.) Kronik Kitap.
- Joint Publication (JP) 3-05, Doctrine for Special Operations, Joint Chiefs of Staff, Washington 2003.
- Keleşyılmaz, V., Polat, G. (2009). Osmanlı Ordusunda Birinci Kanal Harekâtı Arifesinde İstihbarat Faaliyetleri, On İkinci Askerî Tarih Sempozyumu Bildirileri I kitabı içerisinde (ss. 327-337). Ankara.
- Merriam-Webster Online Sözlük, Erişim Tarihi: 15 Nisan 2022, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/war>
- Tekir, S. (2021). Beyaz Harp Kafkas Cephesi- Sarıkamış Harekâtı- Teşkilat-ı Mahsusa Operasyonları, Kronik Kitap.
- Tzu, S. (2020). Savaş Sanatı, (Y. Küçükbezirci, Çev.) Salon Yayınları.
- Varlık, A. B. (2013). Savaşı Tanımlamak: Terminolojik Bir Yaklaşım, Avrasya Terim Dergisi, 1(2): 114-129.
- Varlık, A. B. (2022). Uluslararası İlişkiler ve Güvenlik Bilimleri Açısından Askerî Tarih Yeri ve Askerî Tarih İncelemelerinde Yöntem, Uluslararası Prof. Dr. Halil İnalcık Tarih ve Tarihçilik Sempozyumu, Bildiriler II. Cilt kitabı içerisinde (ss. 325-344). Ankara.
- Yalçinkaya, H. (2006). Soğuk Savaş Sonrası Savaşın Değişimi, Onuncu Askerî Tarih Sempozyumu Bildirileri, Soğuk Savaş Dönemi ve Sonrası Savaş Tarihi Sonuçlarının Türkiye'nin Güvenliğine Stratejik Etkileri kitabında (ss. 587-597). Ankara.
- Yüzbaşı Ömer Fevzi Bey. (2016). Osmanlı Gayrinizami Harp Doktrini Eşkiya Takibi ve Çete Muharebeleri Talimnamesi (1909), (A. Güneş, Haz.) Dergâh Yayınları.

ULUSÖTESİ TERÖRÜN TAŞERONLARI: YABANCI TERÖRİST SAVAŞÇILAR

FARUK BAYBARS

TARAFINDAN YAZILDI

Günümüzde terör ve terörizm, global anlamda üzerinde en çok konuşulup tartışılan ve bununla birlikte çözüm yolları bakımından çeşitli çalışmalarla panzehir arayışlarına yönelik faaliyetler kapsamında âdeta küresel sorunlardan biri hâline gelmiştir. Terör ve terörizm tek başına bir güvenlik sorunu olmaması hasebiyle ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi, dini ve psikolojik nedenlere de bağlı olduğu tecrübelerle sabitken, bertaraf etmeye yönelik çalışmalarda güvenlik güçlerinin tek başına sonuç alması mümkün değildir. Bu anlamda devletlerin birbirleriyle iletişimi kuvvetli tutması ve buna mukabil yerel faktörlerin, yani siyasi partilerle basın ve sivil toplum kuruluşlarına da büyük görevler düşmektedir. Terör örgütleriyle içlerinde barındırdıkları farklı grupları, aktif pozisyonda tutan çeşitli unsurlar bulunur. Bunlar, ideoloji, iç ve dış destek, para ve en önemlisi insan faktörüdür. Bu çalışmada terör örgütleri ve bu örgütleri kendileri için vekâlet bir güç unsuru olarak sahada kullanan bazı devletlerin birçok farklı motivasyona sahip olarak, yaşadıkları ya da dünyanın farklı bölgelerindeki yaşananlar doğrultusunda kimilerinin radikalleşerek kimilerinin ise farklı kimlik ve beklenti arayışlarına yönelik bulundukları ülkelere giderek terör örgütleriyle suni organizasyonlara katılım sağlayan “Yabancı Terörist Savaşçılar”(YTS) konusu ele alınacaktır.

Bazı devletler, vatandaşları arasında terör örgütlerine katılım eğilimini görmüş ve buralara giden yabancı savaşçıların içerisinde adli sicilinde suç kaydı bulunanları dahi tespit ettiklerini, yaptıkları açıklamalar doğrultusunda bilinirken, bu kişilerin önceden bilinen ve izlenen profiller olduğu ortaya konulsa da resmî anlamda buraya yönelik hamle yapılmaması aslında zafiyet değil de, bu kişileri “yüksek riskli tehdit” görerek çatışma bölgelerine yönelmesini, hem iç güvenlik baskısını azaltan hem de potansiyel tehdidi ülke dışına aktaran örtülü bir yöntem olarak görülmüştür. 2000 yılı sonrasında dünya genelinde yaşanan politik, sosyal ve ideolojik dalgalanmalar, silahlı mücadeleye katılan kişilerin profillerini doğrudan etkilemiştir. Milenyuma kadar sahaya çıkan “idealist mücahitler”, genellikle iyi eğitim almış, ideolojik olarak donanımlı, orta sınıfa mensup, politik bilinci yüksek ve dünya meselelerine duyarlı bireylerden oluştuğu çeşitli vaka analizleri ile bilinmektedir. Onlar için mücadele yalnızca bir silahlı eylem değil, aynı zamanda bir düşünceyi, bir ideolojiyi ya da belirli bir dünya görüşünü savunmanın tek aracıydı. Ancak 2000’lerden sonra küresel dinamikler değişmeye başladı ve savaşların mahiyeti, iletişim araçları ve toplumsal yapılar farklılaştı.

ULUSÖTESİ TERÖRÜN TAŞERONLARI: YABANCI TERÖRİST SAVAŞÇILAR

FARUK BAYBARS

Dolayısıyla yeni kuşak savaşçılar çoğunlukla daha genç, eğitim seviyeleri düşük, işsizlik veya yoksulluk gibi ekonomik sebeplerle hayal kırıklığına uğramış, aidiyet arayışında olan kişilerden oluşmaya başladığı gözlemlenmiştir. Bu yeni profil ideolojik derinlikten çok, kimlik ve yaşam amacı bulma motivasyonu ile hareket ederken; özellikle DAESH gibi örgütler, El Kaide'ye kıyasla bu kitleye daha cazip gelmeye başladı. Çünkü DAESH, ideolojik karmaşıklıktan ziyade güçlü aidiyet duygusu, anlık güç gösterisi, “yeni bir hayat kurma” vaadi ve sosyal medya aracılığıyla güçlü propaganda alt yapısı ile hızlı kimlik inşası için bu kitleye cazip görünmeye başladı.

Radikalleşme kavramıyla, bir insanın hangi nedenlerden hareketle ve hangi süreçlerden geçerek bir başka insanı öldürebilecek düzeye gelmesi ifade edilirken, günümüz dünyasında bu karşılaştırma ve nedensellikler eksik kalmaktadır. Dijitalleşen dünyada terör örgütleri, başta sosyal medya kullanımı olmak üzere, diğer iletişim araçlarını etkin bir şekilde kullanarak yabancı savaşçılara ait görüntülerin servis edilmesiyle bulunduğu ülkede kimlik bunalımı yaşayan bireyler üzerinde etki ederek karar verme aşamasına âdeta kapı aralarken, yerel ağların etki kapsamı da şüphesiz kişiler üzerinde sürecin yönetimine katkı sağlamaktadır. Yabancı savaşçılar konusu henüz yeterince incelenmemiştir. Yaşadıkları ülkelerden farklı ülkelere giderek savaşa katılımın pek çok motivasyonu olsa da mevcut çalışmalar, genellikle bireyleri bu çatışmalara çeken genel “çekim” unsurlarına odaklandığı görülmektedir. Bu alanda baskın görüş, dini-idealist yaklaşım olmuştur. Yani dini çağrı ve dayanışmanın insanları uzak coğrafyalardaki savaşa katılmaya yönelttiği kabul edilir (Dawson & Amarasingam, 2017, s. 191-201). Hâlbuki YTS kavramı sadece dini sebeplere dayandırılarak açıklanabilecek bir konu olmamakla birlikte alan çalışmaları noktasında sadece bu kısımdan ele alınması konuyu kadük bir hâle getirmektedir.

Yapılan akademik çalışmalar kapsamında, son yıllarda terör örgütlerine katılım noktasındaki örgütsel faaliyetlerin büyük bölümü hem ucuz olması hem de anonimliğin getirdiği gizlilikle sosyal medya uygulamaları ve platformlar üzerinden yürütüldüğü anlaşılmaktadır.

Radikalleşme kavramıyla,
bir insanın hangi
nedenlerden hareketle
ve hangi süreçlerden
geçerek bir başka insanı
öldürebilecek düzeye
gelmesi ifade edilirken,
günümüz dünyasında bu
karşılaştırma ve
nedensellikler eksik
kalmaktadır.

ULUSÖTESİ TERÖRÜN TAŞERONLARI: YABANCI TERÖRİST SAVAŞÇILAR

FARUK BAYBARS

Ayrıca algoritmalar ve sosyal medya grupları aracılığıyla potansiyel gönüllülere kişisel mesajlar ve yönlendirmeler yapılmakta, sanal ortamda oluşan grup sohbetleri ve forumlar aracılığıyla bireylerin kimlik inşası desteklenmektedir.

21. yüzyılda silahlı çatışma dinamikleri yalnızca sahadaki askerî güçle değil, aynı zamanda dijital ortamda yürütülen ideolojik ve psikolojik operasyonlarla da şekillenmektedir. Bu bağlamda “Yabancı Terörist Savaşçılar” özellikle sosyal medya platformlarının sağladığı erişim kolaylığı ve küresel bağlantı kapasitesi sayesinde radikal örgütlerin hedef kitlesi hâline gelmiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin 2178 (2014) sayılı kararı, YTS olgusunu uluslararası güvenlik açısından tehdit olarak tanımlarken, sosyal medyanın radikalleşme sürecindeki rolüne açıkça atıfta bulunmaktadır. Sosyal medyanın YTS üzerindeki etkisi, genellikle üç ana kuramsal perspektifle incelenmektedir. Radikalleşme teorilerine göre internet tabanlı propaganda, bireylerin kademeli olarak radikal ideolojiye maruz kalmasına ve bu ideolojiyi içselleştirmesine aracılık etmektedir (Neumann, 2013, s. 873-8930). İnternet sayesinde, potansiyeli bulunan bireylerin sosyal medyadaki hem örgüt mensupları hem de sempatizanlarla doğrudan temas kurması basitleşirken, çevrim içi ağ yapıları üzerinden örgütsel aidiyet hislerinin güçlenmesi, bilişsel çevre ile terör örgütlerinin faaliyetlerinde “dini görev”, “adalet mücadelesi” veya “kimlik savunusu” çerçevesinde sunarak bireylerin algı ve tutumlarını şekillendirmektedir.

Radikal örgütler sosyal medyayı yalnızca propaganda aracı olarak değil, aynı zamanda lojistik ve psikolojik mobilizasyon aracı olarak da kullanmaktadır. Bu anlamda terör örgütleri video, fotoğraf, infografik, dijital dergi ve canlı yayın gibi duygusal yoğunluğu yüksek içerikler üretirken; görsel-işitsel materyallerde “kahramanlık” ve “şehadet” temaları işlenerek romantize edilmiş bir savaş alanı imajı oluşturulmaya çaba gösterilmektedir. Ayrıca algoritmalar ve sosyal medya grupları aracılığıyla potansiyel gönüllülere kişisel mesajlar ve yönlendirmeler yapılmakta, sanal ortamda oluşan grup sohbetleri ve forumlar aracılığıyla bireylerin kimlik inşası desteklenmektedir.

ULUSÖTESİ TERÖRÜN TAŞERONLARI: YABANCI TERÖRİST SAVAŞÇILAR

FARUK BAYBARS

Çalışmalar, sosyal medya üzerinden etkilenen bireylerin genellikle üç aşamalı bir dönüşüm sürecinden geçtiğini göstermektedir. İlk aşama, radikal içeriklere tesadüfi ya da kasıtlı erişim ile başlayan “maruz kalma” sürecidir. İkinci aşamada, ideolojinin bireyin mevcut kimlik krizleri, yabancılaşma veya adalet arayışıyla örtüşmesi sonucunda “ikna olma” gerçekleşir. Üçüncü aşamada ise fiziksel katılım kararı alınır ve seyahat planları dijital ağlar üzerinden koordine edilerek “mobilizasyon” süreci tamamlanır.

Özellikle DAESH’in 2014-2017 yılları arasında yürüttüğü sosyal medya kampanyaları, Batı Avrupa’dan ve Orta Asya’dan binlerce yabancı savaşçının Suriye ve Irak’a gitmesinde kritik rol oynamıştır. Carter Center’ın (2015) raporuna göre, eski adı Twitter olan X platformu üzerinden yürütülen organize propaganda kampanyaları haftada yüz binlerce kullanıcıya ulaşmıştır. Tüm bu veriler, sosyal medyanın yabancı terörist savaşçıların radikalleşme ve mobilizasyon süreçlerinde çok boyutlu bir etki mekanizması oluşturduğunu göstermektedir. Bu platformlar yalnızca ideolojik telkin için değil, aynı zamanda örgütlerin küresel ölçekte insan kaynağı devşirmesi için stratejik bir alan hâline gelmiş, dolayısıyla YTS ile mücadelede teknik izleme kapasitesi, içerik kaldırma politikaları ve çevrim içi karşı anlatı programlarının birlikte yürütülmesi hayati bir önem kazanmıştır.

Yabancı Terörist Savaşçıların geri dönüş sürecinde istihbarat kurumlarının karşılaştığı en kritik zorluk, bilgi toplama ve analiz süreçlerinin birden fazla, birbirini tamamlayan kaynak ve yöntemle dayandırılmasının yanında hem operasyonel hem de hukuki-etik boyutları içermesidir. Öncelikle, geri dönen kişilerin arasında adli soruşturma geçirmemiş kişilerin kimlikleri kolay biçimde tespit etmek oldukça güç olmakla birlikte, çatışma bölgelerinde sahte kimlik kullanımı, belgelerin tahrif edilmesi ve biyometrik verilerin eksikliği, istihbaratın en temel ihtiyaçlarından biri olan kesin tanımlamayı da zorlaştırmaktadır. Ayrıca, geri dönenler genellikle sivil görünümlü olurken, savaşçı ile sivil ayırt etmek bu nedenle daha da güç hale gelmektedir. Bu durum, sınır geçişlerinin kontrolünde de sorunlara kapı aralamaktadır.

*Çalışmalar, sosyal medya
üzerinden etkilenen
bireylerin genellikle üç
aşamalı bir dönüşüm
sürecinden geçtiğini
göstermektedir.*

ULUSÖTESİ TERÖRÜN TAŞERONLARI: YABANCI TERÖRİST SAVAŞÇILAR

FARUK BAYBARS

Birçok YTS, resmî sınır kapılarını kullanmadan, gayriresmî yollarla ülkelerine dönmeye çalışmakta; bu da sınır güvenliği önlemlerinin etkinliğini azaltmaktadır. Ülkeler arasındaki sınır güvenlik kapasitelerindeki farklılıklar ise istihbarat verilerinin anlık ve doğru şekilde paylaşılmasını engelleyen bir diğer faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Yukarıda da belirttiğim üzere kendi ülkesinde “yüksek riskli tehdit” olarak görülen kişilerin yurt dışına kendi istekleriyle çıkışlarını fayda olarak gören ülkelerin günün sonunda bumerang etkisinden kaçmaları mümkün değildir.

2011 sonrasına baktığımızda Suriye’deki iç savaşla birlikte bölgede, devlet dışı silahlı örgütlere yönelik yabancı savaşçı katılımının en yoğun gözlemlendiği bölgelerden biri olduğu görülmektedir. Bu dönemde özellikle tekfiri terör örgütleri (DAEŞ) uluslararası katılım anlamında ilgi toplarken, seküler ve sol ideolojilere sahip örgütlere katılan yabancı terörist savaşçılar âdeta görmezden gelinircesine daha az incelenmiştir. PKK ve onun Suriye uzantısı PYD/YPG’ye dünyanın farklı bölgelerinden katılan savaşçılar buna en iyi örneklerden birisi olmakla beraber; ideolojik çeşitlilikleri, motivasyonları ve yarattıkları politik sonuçlar bakımından dikkatle ele alınması gereken vakalardan biridir.

Yukarıdaki kısımda belirttiğimiz üzere biraz daha açacak olursak; yabancı savaşçı kavramı, kökeni itibarıyla kendi ülkesinden farklı bir coğrafyada silahlı çatışmalara katılan bireyleri ifade ederken, tarihsel olarak İspanya İç Savaşı’nda (1936-1939) uluslararası katılımlarla bilinirlik kazanmış olan bu olgu, 20. yüzyılın ikinci yarısında ve 21. yüzyılda farklı biçimlerde yeniden gündeme gelmiştir. Afganistan-Sovyetler Birliği Savaşı (1979-1989) radikal “İslamcı” yabancı savaşçıların küresel ölçekte örgütlenmesine öncülük ederek, Arap Baharı süreciyle bu olgunun yeniden yükseldiği görülmüştür.

Suriye iç savaşında, sadece DAEŞ ve El-Kaide ile bağlantılı gruplara yabancı savaşçı katılımı olmamıştır. Bölgede aynı zamanda seküler, etno-milliyetçi ve sol örgütlere münhasır kişilerinde varlığı söz konusudur. Bu anlamda, PKK ve onun Suriye’deki kolu olan PYD/YPG saflarına binlerce YTS katılmıştır. Türkiye açısından, bu katılımların diğer ülkeler nezdinde görmezden gelinmesi, PKK’nın uluslararası meşruiyet kazanma çabası olarak net bir görüntü verirken, özellikle ABD tarafından “DAEŞ’e karşı savaşan müttefikler” olarak görülmesi hem terörle mücadelede samimiyetsiz bir tutum sergilerken hem de bu yaklaşım ile, uluslararası güvenlikte iki NATO üyesi ülkenin terör ve terörizm perspektifindeki bakış açısı anlamında çifte standartlara neden olmaktadır.

ULUSÖTESİ TERÖRÜN TAŞERONLARI: YABANCI TERÖRİST SAVAŞÇILAR

FARUK BAYBARS

ABD ve AB'deki bazı ülkelerin koalisyon güçleri, YPG'yi "sahadaki en etkili ortak" olarak tanımlaması, meşrulaştırıcı bir etki yaratarak buna karşın, PYD'nin PKK'nın bir uzantısı olması hasebiyle bu katılımların ülkemiz açısından ulusal güvenlik tehdidi olarak görülmesi neticesindeki kaygılarımız görmezden gelinmesinin yanında, bölgeye büyük miktarlarda silah ve mühimmat desteğinde bulunulması dikkatlerden kaçmamıştır. "Türkiye'nin 2019 yılı sonunda başlattığı Barış Pınarı Harekâtı'na kadar YPG'ye aktif desteğini sürdüren ABD, bu tarihe kadar YPG'ye binlerce tır askerî ekipman, anti-tank füzeleri ve yüzlerce zırhlı araç sağlamış ve YPG ve bileşenlerinin mevcudunun 100.000 civarı olduğu ve bunların 60.000 kadarının ABD tarafından eğitildiği bilinmektedir." (Gürbüz, 2021, s. 16)

Türkiye'nin terörle mücadele kapsamında yürüttüğü çalışmalar hem sınır içinde hem de sınır ötesinde etkin bir şekilde devam etmektedir. Bu kapsamda, özellikle 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşından itibaren, yabancı terörist savaşçıların (YTS) bölgeye gelişi ve terör örgütlerine katılımı ciddi bir tehdit unsuru haline gelmiştir. Türkiye, bu tehdidi bertaraf etmek amacıyla yoğun bir mücadele yürütmüş ve yabancı terörist savaşçıların ülkelere geri gönderilmesi yönünde önemli adımlar atmıştır. Resmî veriler incelendiğinde, 2021 tarihine kadar 102 farklı uyruktan toplamda 8.585 yabancı terörist savaşçının sınır dışı edildiği görülmektedir (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2021). Bu sayı, Türkiye'nin hem ulusal güvenliğini koruma hem de uluslararası sorumluluklarını yerine getirme noktasında kararlı bir tutum sergilediğini ortaya koymaktadır.

Sınır dışı edilen yabancı terörist savaşçıların uyruk dağılımı ise dikkat çekici olup, özellikle Avrupa Birliği ülkelerine çok sayıda teröristin iade edildiği resmî açıklamalara yansımıştır. Bu çerçevede, ABD vatandaşı 44 ve AB ülkeleri vatandaşlığına sahip toplam 1.075 yabancı terörist savaşçı sınır dışı edilmiştir. Türkiye'nin bu konuda yürüttüğü çalışmalara baktığımızda aralıksız bir şekilde devam ettiği görülmektedir. Örneğin, 2019 yılında 12 Avrupa Birliği'ne üye ülkeden 126, 2020 yılında sekiz Avrupa Birliği ülkesinden 95 yabancı terörist savaşçı ülkelere geri gönderilmiştir. 2025 yılının henüz sekiz aylık döneminde ise hakeza 61 yabancı terörist savaşçı sınır dışı edilmiştir. Ülkelerine geri gönderilen yabancı terörist savaşçıların uyruk dağılımına bakıldığında, özellikle Avrupa Birliği üyesi ülkelere yoğunluk olması dikkat çekerken, son üç yıla bakıldığında en çok sınır dışı edilen yabancı terörist savaşçıların geldiği ilk sekiz ülke sırasıyla Fransa, Almanya, Hollanda, Belçika, Finlandiya, İsveç, Romanya ve İngiltere olmuştur. Bu durum, söz konusu ülkelere gelen kişilerin, DEAŞ ve PKK/PYD gibi terör örgütlerine katılımında önemli bir yoğunluk oluşturduğunu göstermektedir.

Rusya ve Ukrayna savaşında çatışmalara katılan yabancı terörist savaşçıları ele alacak olursak, özellikle 2014'te Kırım'ın ilhakı ve Donbas'taki çatışmalarla başlayan olaylardan bu yana süreç, bölgesel bir kriz olmaktan çıkarak uluslararası boyut kazanmıştır. Bu süreçte, farklı ülkelere gelen binlerce yabancı savaşçı, ideolojik, politik, dini ya da damaddi motivasyonlarla taraflardan birine katılmıştır.

ULUSÖTESİ TERÖRÜN TAŞERONLARI: YABANCI TERÖRİST SAVAŞÇILAR

FARUK BAYBARS

Rusya'nın desteklediği ayrılıkçı güçlerin saflarında milliyetçi, aşırı sağcı ve paramiliter gruplar ön plana çıkarken, Ukrayna tarafına katılanlara baktığımızda çoğunluğu Avrupa'dan gelen Neo-Nazi eğilimli kişilerle çeşitli görüşlere sahip gönüllü savaşçılar yer almıştır. 2022'de başlayan geniş çaplı Rus işgaliyle birlikte yabancı savaşçılar bölgede görünür hale gelmiş, Kiev yönetimi tarafından kurulan "Uluslararası Lejyon" yapısı, farklı coğrafyalardan savaşçıların Ukrayna ordusuna entegre edilmesi planlanmıştır. Bununla birlikte, çatışmaya katılan bu unsurlar, uluslararası hukuk açısından "yabancı terörist savaşçı" tanımından kaçmanın bir formülü olsa da ileri tarihlerde ülkelerine döndüklerinde güvenlik riskleri ve yaşanabilecek olaylar yönünde ciddi risk taşımaktadırlar. Zira yabancı savaşçılar, silahlı çatışma deneyimi kazanmanın yanında radikalleşme, şiddeti meşrulaştırma ve bunu kendi toplumlarına taşıma potansiyeliyle uluslararası güvenlik ortamını daha karmaşık hale getirmektedir. Ukrayna'daki savaşın uzaması, bu aktörlerin rolünü daha da kritik hâle getirmekte ve küresel güvenlik mimarisi için uzun vadeli bir tehdit oluşturmaktadır.

Yukarıdaki kısımda yazmış olduğum üzere, Ukrayna açısından savaşa katılım sağlayan yabancıların orduya entegre edilerek yabancı savaşçıları meşrulaştırma yoluna gitmesi rasyonel açıdan izahı mümkün değildir. Savaşın ilk günlerinde Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski, dünyaya çağrıda bulunarak Rus işgaline karşı Ukrayna'nın yanında bulunmak isteyenlere açık bir şekilde çağrı yapmıştır. Bu çerçevede 50'den fazla ülkeden 20 bine yakın birey bu yapılan davete tabiri caizse icabet etmiştir. Batılı ülkelerin Rusya'ya karşı anti motivasyonu olan kişilerin örtülü ve açık şekilde yapmış oldukları teşviklerle beraber özellikle savaşın uzamasıyla birlikte katılımların daha da artacağı beklenmektedir (Esen, 2022).

Rusya tarafında ise; Çeçenler, Osetler, Sırp, Ermeniler, Kazaklar ve farklı ülkelere gelen gönüllülerin yer aldığı açık kaynaklara yansımıştır. Bu kişilerin bir bölümü doğrudan Rusya'nın yönlendirmesiyle bölgeye gelirken, bir kısmı da ideolojik veya milliyetçi motivasyonlarla savaşa katılmıştır. Avrupa ülkelerinden, özellikle İtalya, Fransa ve İspanya'dan gelen aşırı görüşlerdeki gruplara mensup yabancıların da Donetsk ve Luhansk'taki ayrılıkçılar safında savaşması bir diğer dikkat çeken hususlardan birisi olmuştur. 2022'de işgalin başlamasıyla birlikte Rusya, Suriye'deki rejim yanlısı paralı askerleri ve milisleri Ukrayna'ya taşımaya çalıştığı da bilinmektedir. Daha önce Wagner Grubu tarafından Suriye ve Libya'da kullanılan savaşçıların bir kısmının Ukrayna'ya nakledildiğine dair bilgiler ortaya çıkmış ve bu kişilerin bazıları Orta Doğu'daki terör örgütü bağlantılı unsurlar ile geçmişteki yakınlıkları yeni tartışmalara neden olmuştur. Ayrıca Wagner'in Afrika'daki etkinlikleri kapsamında Mali, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Sudan'dan getirilen bazı paralı askerlerin de Ukrayna'da kullanıldığı yönünde ciddi iddialar da bulunulmuştur (Deveci, 2023).

ULUSÖTESİ TERÖRÜN TAŞERONLARI: YABANCI TERÖRİST SAVAŞÇILAR

FARUK BAYBARS

Ukrayna'nın yapmış olduğu zihni sinir uygulamayla Rusya'nın resmî ordu mensuplarının dışında, özel askerî şirketler üzerinden bölgeye taşıdığı her birey, millet ayrımı gözetilmeksizin, Birleşmiş Milletler ve birçok ülke tarafından kabul gördüğü üzere; devlet dışı aktörlerin desteği ile savaşmak üzere kendi ülkelerinden ayrılan kişileri “Yabancı Terörist Savaşçı” olarak değerlendirildiği unutulmamalıdır. Dolayısıyla Rusya'nın Ukrayna'da kullandığı Çeçen Kadirov birlikleri, Suriye'den gelen milisler ve Avrupa'dan katılan gönüllüler tam da bu tanıma giriyor. Yani sahada yalnızca paralı askerler değil, aynı zamanda “terörist savaşçı” olarak sınıflandırılacak unsurlar da bulunuyor. Moskova ise bu kişileri resmî söyleminde “gönüllü” veya “uluslararası destekçiler” olarak nitelendiriyor. Ancak Batılı kaynaklar, Ukrayna'nın bölgeye savaşçı taşımasına kılıf bulurken, Rusya'nın bu grupları organize edip yönlendirdiğini, dolayısıyla devlet destekli yabancı savaşçı kullanımının söz konusu olduğunu vurguluyorlar. Rusya, Ukrayna savaşında sadece kendi ordusunu ve Wagner benzeri paralı askerleri değil; Suriye ve Afrika kökenli savaşçılarla Çeçen milisler gibi geniş bir yelpazeye yayılan unsurları da kullandığı bilinmektedir. Bu grupların büyük bir bölümü uluslararası hukuk açısından “yabancı terörist savaşçı” tanımına uymaktadır. Yani dünya tıpkı terör ve terörizm tanımında ortak bir uzlaşa sağlayamadığı gibi yabancı terörist savaşçı hususunda da maalesef ortak bir tanımda bir araya gelememiştir.

YTS'ler boyutunda devletlerin ilgili süreçlere dair mücadelelerinde ki karmaşıklığı özetlemek gerekirse, operasyonel istihbarat toplama süreçleri açısından birçok zorluk bulunmaktadır. Çatışma bölgelerindeki iletişim altyapılarının zarar görmesi ve insan kaynağıyla elde edilen bilgilerin güvenilirlik sorunları doğru ve zamanında erişilmesi gereken bilgiye ulaşım zincirini etkiler. Buna ilave olarak, sinyal istihbaratı verilerinde parçaları tamamlayıcı eksikliklerin yanı sıra veri akışındaki döngüye dair kesintiler yaratabilmektedir. Hukuki alanda ise yabancı ülkelerde işlenen suçların, kanıt toplama açısından yetki karmaşası ve mahkemelerde kullanımına uygun delil eksikliğiyle ülkelerin terör suçlarını tanımlamadaki farklılıkları önemli engellerle karşı karşıya bırakabilmektedir.

Ayrıca tüm bu değerlendirmeleri bir kenara koyarsak, geri dönenlerin radikalleşme derecelerini ölçmek ve olası yeniden eylem risklerini değerlendirmek de oldukça karmaşık bir durumdur. Bu bağlamda, radikalleşmenin birey bazında eyleme dönüşmemesi yani “uyuyan hücre” tarzı faaliyetlerin tespit edilmesini çok daha zorlaştırmaktadır. Uluslararası iş birliği alanında ise siyasi çekinceler, veri paylaşımına yönelik standartların farklı olması ve bürokratik yavaşlıklar da iş birliğinin önünde büyük engeller çıkarırken, kamuoyu baskısı ve siyasi müdahalelerin eklenmesiyle istihbarat çalışmalarının etkinliğini olumsuz yönde ivmelendirdiği bir başka gerçekliktir. Devletler, yabancı savaşçıların göçünü durdurmak için pasaport iptali, vatandaşlıktan çıkarma, malvarlığı dondurma ve istihbarat iş birliği gibi birçok önlemler alsa da bu önlemlerin yetersiz kaldığı sahadaki gerçeklerle sabittir. Sorunun çözümü, kapsayıcılık ve sosyal uyuma dayalı önleme stratejilerinde görülmektedir (Ginkel, 2014).

ULUSÖTESİ TERÖRÜN TAŞERONLARI: YABANCI TERÖRİST SAVAŞÇILAR

FARUK BAYBARS

Uluslararası bilgi paylaşımına yönelik mekanizmalara değinecek olursak, özellikle Interpol ve Europol gibi kuruluşlar, YTS konusunda belli ölçüde başarılı olsalar da küresel ölçekte hâlâ birçok eksikliklerde bulunmaktadır. Örneğin, Interpol'ün kayıp ve çalıntı seyahat belgelerine yönelik veri tabanı, bu kişilerin tespitinde önemli katkılar sağlarken, bazı ülkeler bu sisteme veri akışında bulunmadığı için genel anlamda bir başarı elde edilememektedir. “Sınır güvenliğini artırmak için kara, hava ve liman sınır kapılarındaki ön saflardaki görevliler, INTERPOL veri tabanlarına gerçek zamanlı erişim sağlayan INTERPOL Mobil Cihazları (IMD'ler) ile eğitildi ve donatıldı. Bu cihazlar, yaklaşık 135.000 yabancı terörist savaşçının kişisel ve suç geçmişi bilgilerinin yanı sıra, terörist hareketliliği için önemli bir kaynak olan milyonlarca kayıp ve çalıntı seyahat belgesi kaydını da içeriyor.” (Interpol, 2025)Europol ise Avrupa içinde şüpheli seyahat hareketlerini izlemek için merkezi bir program kurmuştur ve bu sayede birçok YTS erken aşamada tespit edilmiştir. Ancak bu sistem AB odaklı olduğu için mücadelede sınırlı kalınmaktadır.

“Europol ve kurumlar arası iş birliği için potansiyel çatışmanın bir diğer eksik bahsedilen yönü, terörist tehditlerin üstesinden gelinmesinde ikili iş birliğinin oynadığı role ilişkin farklı bir bakış açısında yatmaktadır. Bazı ABD kurumları, özel olarak gördükleri bilgileri koruma eğilimindedir.” (Hidalgo, 2018)Bu ve benzeri takip sistemlerine rağmen bazı ülkelerin konu hakkında ciddi anlamda üzerine düşmediği ise bir başka eleştiri konusudur. Her ne kadar, bölgesel istihbarat iş birliklerinde çatışma bölgelerinden dönüş yapanların güvenlik tehditlerine dair önemli saha bilgileri paylaşımı yapılıyor olsa da ülkelerin YTS tanımlarındaki farklılıklar, ortak bir dil ve standardın oluşturulmasını engellemektedir. Bazı ülkeler siyasi nedenlerle bilgi paylaşmaktan kaçınmakta veya veri gizliliği yasaları nedeniyle gerekli bilgileri paylaşmazken, yukarıda da belirttiğim üzere istihbarat verilerinin mahkemelerde delil olarak kullanımı konusunda yaşanan hukuki sorunlar ve operasyonel gecikmeler, işbirliği mekanizmalarının etkinliğini sınırlandırmaktadır.

Güvenlik ile insan hakları arasındaki dengeyi korumak teorik olarak mümkündür ancak pratikte bu oldukça hassas ve zor bir süreçtir. Hukuki boyutta, YTS şüphelilerinin adil yargılanma haklarının korunması ve suçsuzluk karinesi gözetilmeli, güvenlik endişeleriyle yapılan yargısız infazlar, süresiz gözaltılar veya toplu vatandaşlıktan çıkarma gibi uygulamalar temel insan haklarını ihlal edecek hareketlerden kaçınmak gerekir.

ULUSÖTESİ TERÖRÜN TAŞERONLARI: YABANCI TERÖRİST SAVAŞÇILAR

FARUK BAYBARS

Operasyonel olarak değerlendirmek gerekirse istihbarat kurumlarının hedefe yönelik ve orantılı müdahalelerin dışına çıkmadan ve de bu süreçler herhangi bir ülkedeki muhalif odaklara yönelik hasmane tavırlara kapı aralamamalıdır. Aşırı gözetim ve kitlesel izleme, toplumun mahremiyetini zedeler, hâliyle toplumsal boyutta rehabilitasyon ve yeniden entegrasyon programları radikalleşme riskini azaltmaya yardımcı olacağından, kamuoyunun güvenlik önlemlerine dair ikna edilmesi de es geçilmemelidir. Aksi takdirde aşırı güvenlikçi yaklaşımlar geri dönenlerin damgalanmasına ve yeniden radikalleşmesine yol açabilir. Bu dengeyi sürdürülebilir kılmak için net yasal çerçeveler, bağımsız denetim mekanizmaları ve şeffaf iletişim kanalları hayati önem taşımaktadır.

Rehabilitasyon programlarının uzun vadeli güvenlik etkileri genel olarak olumlu olmakla birlikte, doğru tasarlanıp uygulanmadığı takdirde ciddi riskler de oluşturabilir. İyi planlanmış rehabilitasyon programları, bireylerin yeniden suç işleme veya şiddete başlama olasılığını azaltırken, topluma yeniden uyum sağlamalarına destek olur. Bu süreçte psiko-sosyal müdahaleler, dini danışmanlık, mesleki eğitim ve sosyal destekler önemli rol oynar. Ayrıca, programlar süresince elde edilen bilgiler istihbarat açısından da değerlidir. Toplumsal bağların güçlenmesi ve başarılı entegrasyon, genel güvenliği artırır ve maliyet etkinliğinden maksimum oranda randıman alınması sağlar. Öte yandan, yetersiz risk değerlendirmesi, yanlış hedefleme, sosyal damgalanma ve bilgi güvenliği zafiyetleri, programların etkisini azaltabilir veya ters sonuçlara yol açabilir. Bu nedenle, kapsamlı ve dinamik risk analizleri yapılmalı, bireyselleştirilmiş müdahale planları uygulanmalı ve programlar uzun vadeli izlenmelidir. Sonuç itibarıyla, topluluk temelli yaklaşımlar ve hukuki süreçlerle koordinasyon, programların başarısını artıracak önemli etkenlerdir. Bu sebeple rehabilitasyon programları yeterince kaynak sağlanıp etkin şekilde uygulandığında, YTS'lerin tekrar şiddete dönme riskini düşürmek ve toplumsal barışı güçlendirmek için güçlü bir araçtır. Ancak bunun için programların bilimsel değerlendirmeye tabi tutulması, politika yapıcılarının hangi müdahalelerin hangi risk gruplarında etkili olduğunu belirlemesi gerekmektedir.

ULUSÖTESİ TERÖRÜN TAŞERONLARI: YABANCI TERÖRİST SAVAŞÇILAR

FARUK BAYBARS

KAYNAKÇA

- Dawson LL, Amarasingam A. (2017).Yabancı savaşçılarla konuşmak: Suriye ve Irak'a hicretin motivasyonlarına dair içgörüler. Çatışma ve Terörizm Çalışmaları, 40(3), 191-210.
- Deveci M. (2023). Rus paramiliter grup: Wagner. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rus-paramiliter-grup-wagner/2975388?utm_source
- Esen M, E. (2022). Ukrayna'da Yabancı Savaşçılar Meselesi. <https://www.institute.org/opinion/ukraynada-yabanci-savascilar-meselesi>
- Ginkel B. V. (2014). Yabancı Terörist Savaşçılar Hakkındaki Yeni Güvenlik Konseyi Kararı 2178: Bütüncül Bir Yaklaşım İçin Kaçırılmış Bir Fırsat. https://icct.nl/publication/new-security-council-resolution-2178-foreign-terrorist-fighters-missed-opportunity?utm_source
- Gürbüz, E. A. (2021). "Amerika Birleşik Devletleri'nin YPG'ye Desteğinin Uluslararası Sorumluluk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi". Güvenlik Stratejileri Dergisi 17, Sayı: 40, 899-925. <https://doi.org/10.17752/guvenlikstrtj.1029877>.
- Hidalgo M. (2018). Çatışma Bölgesinin Ötesinde: ABD HSI'nin Europol ile İşbirliği. https://ctc.westpoint.edu/beyond-conflict-zone-u-s-hsi-cooperation-europol/?utm_source
- Interpol. (2025). 37 terrorsuspectsarrested in East Africanoperation. https://www.interpol.int/en/News-and-Events/News/2025/37-terror-suspects-arrested-in-East-African-operation?utm_source
- Neumann, P. R. (2013). The troublewithradicalization. International Affairs, 89(4), 873–893.
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı. (2021).<https://www.icisleri.gov.tr/2011-yilindan-gunumuze-102-farkli-uyruktan-8585-yabanci-terorist-savasci-sinir-disi-edildi>

ALMAN GİZLİ SERVİSİ BND'NİN TÜRKİYE FAALİYETLERİ VE PKK İLİŞKİLERİ

ÖMER KALAYCI
TARAFINDAN YAZILDI

Merkez Avrupa ülkesi Almanya, gerekli olan sanayisi için ham madde bağımlısı bir ülkedir. Ham madde ihtiyacını gidermek için İngiltere ve Fransa'dan sonra sömürgeciliğe en son girmiş ve pazar bulma kaygısıyla hem Avrupa'da hem de gittiği coğrafyalarda İngiltere ve Fransa ile çatışmıştır. Bunun sonucunda kendine en büyük rakip olarak gördüğü İngiltere'nin, Hindistan ticaretini engellemek ve kendine yeni lebens raum, yani yeni yaşam alanları oluşturmak için Osmanlı Devleti'ne yakınlaşarak Berlin-Bağdat demiryolu projesiyle İngiliz Hindistan'ına ulaşmayı hedeflemiştir.

Almanya'nın özellikle sanayi atılımları, ticaret ve askerî alanlardaki gelişmeleri İngiltere-Fransa ve Rusya'ya Almanya'ya karşı ittifak kurmaya zorlamıştı. Bunun sonucunda çıkan Birinci Dünya Savaşı sırasında Almanya, istihbarat, casusluk ve meşhur Alman propagandası üzerine yoğunlaştı.

Birinci Dünya Savaşı sonucunda ağır yenilgiye uğrayan Almanya'ya dayatılan Versaille Antlaşması sonrası ülkenin deyim yerindeyse iliği kurutulmuştu. Akabinde Hitler liderliğinde Nasyonal Sosyalist Hareketi ile önce kendi içinde polis teşkilatını sonrasında da istihbarat ağını kurmaya başladı. 1933 yılından itibaren de diğer istihbarat birimlerini geliştirdi. Almanların o dönemler askerî istihbaratı Abwehr, her ne kadar siyasi ve ekonomik alanlara yönelik dış istihbarat birimi olarak görev yapmış olsa da istihbarata karşı koyma (IKK) da önemini korudu.

Almanya, İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'yi de İngiltere'den sonra savaşa yanında istiyordu. Bu bağlamda, Türkiye'de başta ekonomik olmak üzere siyasi ve propagandayla varlığını güçlendirdi.

Birinci Dünya
Savaşı sonucunda
ağır yenilgiye
uğrayan
Almanya'ya
dayatılan Versaille
Antlaşması sonrası
ülkenin deyim
yerindeyse iliği
kurutulmuştu.

ALMAN GİZLİ SERVİSİ BND'NİN TÜRKİYE FAALİYETLERİ VE PKK İLİŞKİLERİ

ÖMER KALAYCI

Almanya bu dönemde özellikle Orta Doğu faaliyetlerinin neredeyse büyük bölümünü Türkiye üzerinden gerçekleştirdi. Savaşın sonunda ağır yenilgiye uğrayan Almanya ikiye ayrıldı ve dört ülke (Sovyetler, ABD, İngiltere, Fransa) tarafından paylaşıldı.

Alman Gizli Servisi ve İstihbarat Teşkilatlarının Dönüşümü

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'nın doğusu Sovyetlerin hâkimiyetine geçti. Bu durum hem Batı Almanya yönetimini hem de ABD'nin istihbarat alanındaki birlikteliğinin başlangıcını oluşturdu. Alman istihbaratı, ABD'nin (CIA) de desteğiyle CIA modeline benzer bir yapılanmaya geçti; Reinhard Gehlen'in başına getirildiği "Organisation Gehlen" teşkilatı 1946'da kuruldu.[1] Yapılanması ve finansmanı tamamen ABD-CIA tarafından karşılanan Organizasyon Gehlen teşkilatı, 1 Nisan 1956 yılına kadar varlığını sürdürdü.[2] Bu tarihten itibaren Alman gizli servisinin adı Bundesnachrichtendienst (BND) olarak değiştirildi.

1950 yılında Batı Almanya içinde demokratik düzenin koruyucusu ve ona yönelik tüm tehditleri ön almak adına Anayasayı Koruma Dairesi Bundesverfassungsschutz (BfV) hizmete sokuldu. BND'nin kurulmasından bir yıl kadar sonra 1957'de eski adı Abwehr olan Askerî İstihbarat Teşkilatı Militarischeabwehrdienst (MAD) kuruldu.[3]

Alman gizli servisi BND, askerî teşkilat MAD ve Anayasayı Koruma Dairesi BfV iş birliği, her üç teşkilatın ilgi alanlarına göre federal devletin ve eyaletlerin diğer güvenlik birimleriyle de koordineli bir şekilde sürdürülmektedir.

BND, başta Orta Doğu olmak üzere, Alman dış politikasının çıkarları içerisinde olan tüm coğrafyalarda faaliyet göstermektedir. Alman ve Türk istihbarat birimleri arasında da bilgi paylaşımı mevcuttur.

Yapılanması ve finansmanı tamamen ABD-CIA tarafından karşılanan Organizasyon Gehlen teşkilatı, 1 Nisan 1956 yılına kadar varlığını sürdürdü.[2] Bu tarihten itibaren Alman gizli servisinin adı Bundesnachrichtendienst (BND) olarak değiştirildi.

ALMAN GİZLİ SERVİSİ BND’NİN TÜRKİYE FAALİYETLERİ VE PKK İLİŞKİLERİ

ÖMER KALAYCI

Alman istihbarat teşkilatlarının içerisinde en gizlilik seviyesi yüksek olan BND sonrasında MAD gelmektedir. BfV yani Anayasayı Koruma Dairesi/Teşkilatı ise her yıl düzenlediği ve dijitalde yayımlanan istihbarat raporlarıyla şeffaf bir tablo çizmektedir. BfV, ülke iç istihbarat servsidir ve ülke içinde demokratik düzeni ve anayasayı tehdit eden veya tehlike arz eden her konuda etkili birimdir. Alman Ceza Yasası’na göre ülkede en büyük suç devleti dolandırmaktan sonra anayasayı tehdit eden eylemlere girişmek olarak değerlendirilir.

BND’nin, sadece NATO üye ülkeleriyle bilgi paylaşımından öte, ABD istihbarat teşkilatı CIA ve diğer servislerle olan iş birliği ifşa olmuştur. Örneğin 2013 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan gelişme Amerikan Ulusal Güvenlik Ajansı’nın (National Security Agency) neredeyse tüm dünyayı dinlediği Almanya’daki dinlemelerin de BND tarafından yardımcı olunduğu ortaya çıkmıştır.[4]Alman Bild am Sonntag Gazetesi, “BND, Almanya’dan NSA’ya her ay milyonlarca veri aktarmıyor.”ifadelerine yer verdi. Gazete ayrıca 2012 yılında, Alman vatandaşlarına ait iki ayrı kişisel veri seti NSA’ya aktarıldığına [5]yönelik bilgiler verdi.

Dönemin pek çok istihbarat alanındaki Alman yazarları ise “BND’nin, ABD İstihbarat birimleriyle istihbarat değişimi ve paylaşımının tek yönlü bir yol gibidir.” ifadelerine yer vermişlerdir.[6]Alman istihbarat birimlerinin IKK zafiyetleri 2014 yılında ortaya çıktı. Alman Şansölye Merkel NSA tarafından dinlenmiş, Şansölye Merkel de Türkiye’yi dinledikleri ortaya çıkmıştı. Ortaya çıkan bu durum sadece ABD Almanya istihbarat iş birliğini ifşa etmemiş; Alman istihbaratının ABD’ye tek yönlü bağlılığını ve BND’nin de Türkiye’ye yönelik faaliyetlerini ortaya çıkartan bir gizli servis ifşasıydı.

Alman Gizli Servisinin Türkiye Faaliyetleri

Alman gizli servisi BND’nin, Türkiye ve Türkiye üzerinden Orta Doğu faaliyetleriyle ilgili pek çok konu başlığı vardır. Bunların en önemlisi Kürdoloji, arkeoloji, etnik kimlikler ve azınlıklar konusu, bölücü terör örgütü PKK ve ayrılıkçı Kürtçü hareketler, DHKP-C gibi Marksist Leninist terör örgütleri gerek Türkiye’de gerek ise Almanya’da yapılanmaları olan dini cemaat ve tarikat oluşumlarıyla Türkiye’de faaliyet gösteren Alman vakıflarını saymak mümkündür.

Kürdoloji-Kürtçülük Çalışmaları

1700-1800’lü yılların istihbarat servis elemanları ressam, gezginler, misyonerler oluşturmaktaydı. Ressam, hedef ülke veya stratejik bir bölge için kalemini ya da fırçasını oynatarak bilginin aktarılmasında rol oynardı.

ALMAN GİZLİ SERVİSİ BND'NİN TÜRKİYE FAALİYETLERİ VE PKK İLİŞKİLERİ

ÖMER KALAYCI

Gezginler, yeni yaşam alanları ya da yeni pazarlar için gittikleri ve keşfettikleri ülkelerden bilgiler toplayıp bunları kitaplaştırmakla kendi ülkelerinin dış politikalarına yön verirdi. Misyonerler ise dini veya kültürü yaymak konusunda öncü olarak yer alırlardı. Her birinin de dönem dönem çalıştıkları konular farklı olsa da ağırlıkta etnik kimlikler ve azınlıklarla toprak altı ve yer üstü zenginliklerle endemik bitki örtüsü ilk sırada gelirdi. 1700'li yılların sonu itibariyle başlayan konu da Kürtçülük ve Kürdoloji çalışmalarıydı. Bu konuda Katolik misyoner İtalyan Maurizio Garzoni, Kürtçülüğün ve Kürdolojinin babası sayılır. Kürtçülüğün başlangıç tarihi 1787 olarak vermek doğrudur. 18. yüzyılda yaşayan Garzoni Kürtler, Ermeniler, Asuriler, Keldaniler, Nasturiler arasında çalışmalar yapmış, bu çalışmalar sırasında Kurmancı ağızını da öğrenmiş, 1787'de Roma'da İtalyanca olarak Kürt Dili Grameri ve Sözlüğü adlı bir kitap yayımlamıştır.[7]

Garzoni'nin başlattığı Kürtçülük çalışmalarına Almanlar seyirci kalmamışlardır. Çünkü Kürtlerin yaşadığı bölgeyle Türkiye'nin güneydoğusu Alman yayılmacılığı (Pan-germenlerin) ilgi odağındadır. Bu bağlamda Almanların Kürtçülük konusunda ilk çalışmasının 1799 yılında, Alman gezgin J. A. Bergk tarafından, Anadolu, Gürcistan, Ermenistan, Kürdistan, Irak ve El Cezire [8]adlı kitap yayımlamıştır. Bu kitapla Bergk, Kürdistan adını ilk dünyaya duyuran gezgindir.

Diğer bir çalışma, Türkiye'de de görev yapmış olan Alman Mareşal Helmuth von Moltke'nin, "Türkiye'deki Durum ve Olaylar Üzerine Mektuplar", 1835-1839 [9]isimli kitabıdır. Kitapta, Tanzimat Fermanı öncesindeki yıllarda Güneydoğu Anadolu'daki gelişmeler ve Kürtler üzerine oldukça gözlem ve bilgiler yer almaktadır.[10] Kürtçülük çalışmalarının yapılmasındaki amaç, sadece bir avuç ayrılıkçı Kürtlerin hayallerinden ibaret değildir; Esas amaç bölgede çıkarlar gözetken devletlerin kendilerine yeni yaşam alanları kurmak ve bunun gerçekleşmesi için de Kürtleri kullanarak hedeflerine ulaşmak vardır.

Bu bağlamda Almanların bir diğer çalışması gezgin Carsten Niebuhr tarafından 1766-1774-1837 yıllarında "Arabistan'a ve Diğer Civar Ülkelere Yapılan Gezi Notları"[11] yayımlanmıştır. Şimşir, kitabın ikinci cildinin Kürtler üzerine olduğunu, Niebuhr'un, Bağdat'tan Musul'a kadar uzanan bölgeyi gezdiğini; Mardin ve Diyarbakır'a geldiğini ve Kürtlere geniş yer verdiğini aktarmaktadır. Bir diğer Alman gezgin Blau, 1858-1863 yıllarında, "Kuzeydoğu Kürdistan, Doğu'da Seyahat, Urumiye Gölü'nden Van Gölü'ne"[12] başlıklı incelemeler öne çıkan yayınlarındandır. Alman mühendis ve gezgin Joseph Cernik'in, Fırat ve Dicle bölgesinde Teknik İnceleme Gezisi[13]adlı kitabı da 1876 yılında yayımlamıştır.

ALMAN GİZLİ SERVİSİ BND'NİN TÜRKİYE FAALİYETLERİ VE PKK İLİŞKİLERİ

ÖMER KALAYCI

Dr. Otto Puchstein adlı Almanın Kürdistan'a Seyahat Hakkında Raporu[14]1883 yılında, Berlin'de, Alman Bilimler Akademisi tarafından yayımlanmıştır. Alman yazar Karl May'ın (25 Şubat 1842/30 Mart 1912) Kürtler üzerine yazdığı kitaplar gelmektedir. Karl May, 1874 yılına kadar değişik suçlardan dolayı yargılanmış ve hapis yatmıştır. 1878'den sonra serbest yazar olarak yazmaya başladığı kitaplarıyla tanınan Oryantalist May, tüm Avrupa'da geniş bir okur kitlesine hitap etmiştir. Bu çalışmayı ilgilendiren kitapları ise, "Kürt Dağlarında" ve "Vahşi Kürdistan İçlerinde" isimli eserleridir.[15]

Alman Vakıfları ve Türkiye Faaliyetleri

Necip Hablemitoğlu; Alman istihbaratçısını şu cümlelerle tanımlamıştır: "Türkiye'de her türlü etnik, dinsel-mezhepsel ajitasyon faaliyeti gerçekleştiren; toplumsal-siyasal-ekonomik ve hatta genetik alanlarda hazırlattığı projelerle her türlü espiyonaj faaliyeti sürdüren; yerel basında, yerel yönetimlerde, üniversitelerde, sendikalarda, kamu kurum ve kuruluşlarında, kısaca stratejik öneme sahip birimlerde 'etki ajanı' ve 'Alman sempatzanı' yetiştiren; şeriatçı yapılanmalardan çevreci örgütlere, bölücü yapılanmalardan terör örgütlerine, yasal derneklerden siyasal partilere uzanan çizgide Türkiye'ye, Atatürk ilke ve devrimleri ile Cumhuriyet'in tüm değerlerine karşı olan, ulus devletin parçalanmasını isteyen tüm rejim karşıtlarına lojistik destek vererek bu ülkeyi alttan oyan - deyim uyunsa- bir avuç Alman." [16]

BND: yayılmacı Alman emperyalizminin pan-germanist hedefler doğrultusunda belirlediği bölge/coğrafya ve hedef ülkelerde Alman vakıflarını ileri karakol olarak kullanarak Alman devlet çıkarlarını gerçekleştirme noktasında son derece aktif ve başarılı bir organizmadır. Yayılmacı Alman dış politikasının temelinde yerel kültürlerin yaşatılması adı altında etnik kimliklerin azınlık olarak değerlendirilip birer büyük sorun haline dönüştürülmesi fikri yatmaktadır ve Alman vakıflarınca devşirilmiş siyasiler bu politikaların hayata geçirilmesinde etkin rol oynamaktadırlar. Bu bağlamda Alman Devleti, Lozan Antlaşması'nın ilgili maddelerine aykırı hareket etmektedir. BND için hedef ülkede etki ajanı bulmak, hele hele Türkiye'de zor değildir.

Türkiye'ye de en etkin Avrupalı NGO'lar arasında, Almanların başı çektiği gözlemleniyor. Beyrut merkezli Morgenlaendische Gesellschaft'a bağlı Orient Institut'un İstanbul Şubesi ve Goethe Enstitüsü, Alman NGO'larının Türkiye'deki ilk sığınma noktaları kabul ediliyor. Türkiye'de faaliyet gösteren Alman vakıf ve enstitüleri, gerçekte Alman İstihbarat Servisi BND'nin kontrolünde çalışan, tüm masrafları federal bütçeden karşılanan 'taşeron' NGO'lardır. Almanya'nın en büyük partilerinden biri olan Hristiyan Demokratik Birliği-CDU Konrad Adenauer Vakfı'na, Yeşiller ise Heinrich Böll Vakfı'na sahiptir.

ALMAN GİZLİ SERVİSİ BND'NİN TÜRKİYE FAALİYETLERİ VE PKK İLİŞKİLERİ

ÖMER KALAYCI

Aynı şekilde, Sosyal Demokrat Parti SPD'nin Friedrich Ebert Vakfı, Hür Demokrat Parti FDP'nin Friedrich Naumann Vakfı da aynı statü içindeki vakıflar arasında yer almaktadır. [17]Konrad Adanauer Vakfı ve Orient Enstitüsü'nün Türkiye'de çalışma alanları ve hedefleri incelendiğinde iki baskın konu dikkati çekmektedir. Birincisi, Atatürk'ün kurduğu ulus-devlet anlayışı, Türk ulusu diye bir milletin olmadığı, Atatürk ilke ve inkılaplarının iflas ettiği; ikincisi, yerel yönetimlere işlerlik kazandırmak, yani merkezi otoritenin yetkileriyle yerel yönetimlerin yetkilerini donatmak ve bu amaçla Almanya'da var olan eyaletler sistemine yani federal devlet sistemine geçişi uygulamaktır.[18]

Bu iki önemli yıkıcı faaliyetler yanında Heinrich Böll Vakfı, her türlü yıkıcı faaliyet ve eylemlerini özellikle Güneydoğu Anadolu'da, Konrad Adanauer Vakfı ise özellikle Çukurova bölgesi başta olmak üzere Mersin-Mardin arasında faaliyetlerini yürütmektedir. Tarihsel süreçte sömürgeci ülkelerden biri olan Almanya'nın elde etmek istedikleri ya da çıkarlarının olduğu ülkeleri 'azınlıkları himayelerine aldıkları' vurgusu yapılarak etnik kimlikleri, dil, tarih, kültürel alanlarda palazlandırıp siyasi kimlik kazandırma yoluna gitmişlerdir. Weimar döneminin Başbakanı Stressman, "Azınlıklar, bulundukları ülkelerin siyasetini ve Alman İmparatorluğu'nun çıkarları doğrultusunda etkilemeye çalışmalıdırlar." [19] demiştir.

Almanya'da, azınlıkların haklarını korumak maksadıyla oluşturulmuş pek çok dernek bulunmaktadır. Bunlar kısaca, Avrupa Etnik Toplulukları Federal Birliği (Flenburg) diğeri ise Etnik Grupların Haklarının Korunması ve Bölgecilik Uluslararası Enstitüsü (Münich)'dür. Esasen Almanya'nın ele geçirmek istediği daha açıkçası sömürmek istediği 'İngiliz Hindistan'ıdır.' İngiliz Hindistan'ından kasıtta elbette ki tüm dünyanın gözünü diktiği 'hasta adam' olaraktanımladıkları Osmanlı toprakları, yani Anadolu coğrafyasıdır. Almanlar, Osmanlı topraklarını kendileri için Alman Hindistan'ına çevirmek niyetindeydiler. Özellikle Çukurova bölgesi ve Mezopotamya toprakları, Alman kültürünün ve Alman sanayisi için bulunmaz Hint kumaşı niteliğindeydi.

Alman vakıflarının yıkıcı-bölücü ve casusluk faaliyetlerine karşı ilk kez Türk kamuoyunu bilgilendirerek uyarı Türkiye'nin tek doğu bilimcisi Tamer Bacinoğlu, söz konusu vakıflarla ilgili şu çok önemli değerlendirmeyi yapmaktadır: "... Alman parti vakıfları, devlet finansmanlı çok özel NGO'lardır ve Alman dış politikasının önemli bir aracı durumuna gelmişlerdir. Alman Dışişleri Bakanlığı'nın..." Yayınında, ülkelerin içişlerine sorun yaratmadan karışabilmek için ne tür 'gizleme projeleri' kullanabileceği üzerine bir dizi 'pratik örnek' verilmektedir. Politik vakıfların bu bağlamda 'diyalog programlarıyla yapıcı bir rol oynayacakları' en yetkili ağızlardan itiraf edilmektedir.

ALMAN GİZLİ SERVİSİ BND'NİN TÜRKİYE FAALİYETLERİ VE PKK İLİŞKİLERİ

ÖMER KALAYCI

Ankara ve İstanbul'da şubeleri bulunan tüm Alman parti vakıflarının programları kabaca şu üç maddeden oluşur: Birinci maddedeki etkinlikler, Kemalizm'in iflas ettiğini ve sorunun geçici bir hükûmet sorunu değil, 'yapay ve uyduruk Türk ulusunu tepeden inme yöntemlerle yaşatmaya çalışan Türk Devleti' olduğunu kanıtlamayı amaçlar. Bu çerçevede üçlü bir strateji izlenir: A- 'Toplumun değişik katmanlarını Kürt sorunu üzerine tartışmaya ve çözüm üretmeye alıştırmak' ve buna paralel olarak 'Kürtçü gruplar' ile Almanya arasında köprü kurmak. B- 'Toplumun değişik katmanlarıyla siyasal İslamcılar bir araya getirmek' ve buna paralel olarak İslâmcılar ile Alman Devleti arasında köprü kurmak. C- 'Alevilerin aşırı İslam'a karşı oluşlarını dikkate alarak, Aleviler ile özel görüşmek ve konuyu gerektiğinde Kürt sorununa kaydırmak.' İkinci maddedeki etkinlikler, 'Türkiye'de yerel yönetimlere işlerlik kazandırmak' amacıyla Almanya'da adı var, kendi yok federal sistemi Türkiye'ye tanıtmayı hedefler. FDP'nin Friedrich Naumann Vakfı, federalizmi tanıtmaya çabalarını genelde Batı Anadolu'da yürütürken, Yeşillerin Heinrich Böll Vakfı federal yönetimin nimetlerini Doğu Anadolu konusunda gündeme getirmektedir.

Pan-Germenist Hedefler

Bismarck'ın görevini II. Wilhelm'e, başkanlığı ise Caprivi'ye bıraktığı 1890'lı yıllar "pen-cermenist hırsların" doruğa ulaştığı, Deutsche Weltpolitik'de tüm dünyaya gücünü göstermeye hissettiği dönemdir. Pencermenistler, Alman ırkının 'üstün ırk' olduğuna inanmışlar ve Roma İmparatorluğu'nu mukaddes bilip yeniden canlandırmak, politikalarını sadece Avrupa'da değil deniz aşırı ülkelerde de hâkim kılmak adına Alman sömürgeciliğini sağlamak istemekteydiler. Bu dönemde öylesine büyük hülyalara kapılmışlardı ki Türkiye'yi, Almanya'ya kalan bir miras ve İstanbul'u da büyük imparatorluğun vazgeçilmez liman başkenti olarak görmekteydiler. Bu amaç ve hedefler doğrultusunda Anadolu'nun değişik bölgelerine Alman vatandaşlarını yerleştirmek, sömürge bölgeleri oluşturmak ve Osmanlı'yı bağımlı sömürgeye dönüştürmek adına propaganda yapmaktaydılar.

Sırf amaçlarını yerine getirebilmek için Pan-cermen Birliği Cemiyeti'ni (Alldeutsche Verband)kurmuşlardır. [20]1896 yılında Pan-cermen Birliği Cemiyeti'nin başkanı olan Prof. Hasse, "Almanya'nın Türk mirası üzerindeki hakları" başlıklı makalesinde, "Anadolu halkının Mezopotamya ve Suriye halkının, Alman egemenliğine karşı çıkmaları zordur. Buraların iklim ve toprak koşulları Alman göçmenlerine verimli alanlar sağlar ve zenginlik katar. Alman çalışkanlığı ve Alman bilimi güçlü bir Alman yönetiminde bu toprakları Almanya'nın mülkü hâline getirecektir. Aynen İngiltere'nin Hindistan'da uyguladığı gibi..."[21] sözleriyle Almanların hülyalarını süsleyen bu tükenmek bilmeyen Anadolu'yu ele geçirme planlarını açıklamaktadır.

ALMAN GİZLİ SERVİSİ BND'NİN TÜRKİYE FAALİYETLERİ VE PKK İLİŞKİLERİ

ÖMER KALAYCI

1869'da Pen-cermenistlerden Sprenger, Almanların Anadolu'ya yönelik olarak, "Anadolu, dünyada henüz hiçbir büyük devletin elde edemediği tek yerdir. Bizim için en iyi sömürge olabilecek geniş bir ülkedir. Ayrıca oraya Ruslar el atmadan evvel ele geçirsek, dünyanın paylaşımında en yağlı parçayı kapmış olacağız..."[22] diye belirtmekte ve âdeta Almanya'nın arka bahçesini tanımlamaktadır. Pek çok Alman Vakfı, Türkiye'de resmî olan Türk Sivil Toplum Kuruluşları (STK) üzerinden faaliyetlerini sürdürmekte; akademiden siyasete, STK'dan belediyelere kadar pek çok alanda fon aldıkları açık kaynaklarda ifade edilmektedir.

BND'nin DHKP-C ve PKK İlişkileri

Alman gizli servisinin ilişkide olduğu örgütlerin başında Marksist Leninist terör örgütü DHKP-C gelmektedir. Nisan 2015 tarihinde, DHKP-C terör örgütüne karşı düzenlenen operasyonda gözaltına alınan Stephan Shak Kacynski'nin Alman gizli servisi BND ajanı olduğu ortaya çıkmıştır. [23] Kacynski, adliyede verdiği ifadede, Çağlayan Adliyesi saldırısının emrini veren örgütün sözde lideri Hüseyin Fevzi Tekin ile Yunanistan'da bağlantıya geçtiğini itiraf etmiştir. BND Ajanı Kacynski, DHKP-C ile BND arasındaki irtibatı sağlayan kişiydi. BND ajanı aynı zamanda örgüte finansal destek sağlıyordu. BND ajanının hesap hareketlerinden yüksek miktarda paranın Yunanistan ve Bulgaristan'daki kamplardan sorumlu teröristlere aktarıldığı da tespit edilmiştir. [24]

BND'nin ilişkide olduğu bir diğer olay 26 Ağustos 2015'te Akşam ve Yeni şafak gazeteleri tarafından "TSK, Kandil'i bombaladı. PKK-Almanya iş birliği, BND ajanı 'Dilsoz Bahar' kod adlı Kevin Joachim'in cesedi, bombardımanda ölenlerin arasından çıktı. PKK'lılara taktik veren 6 BND ajanının daha Kandil'de olduğu öğrenildi." [25] özetiyle duyuruldu.

BND'nin Türkiye'deki faaliyetlerine bir diğer örnek 2007 Kasım ayında gerçekleşti. Aziz Nesin Vakfı'na yönelik yapılan operasyon ve incelemede, "Askerlik yapmak istemeyen Almanlar (Simon Westter, Moritz Shalkes ve Philip Neuman), Aziz Nesin Vakfı'nda bir yıl süre çalışmaları şartıyla askerlik görevlerini yerine getireceklerdi. Almanya'da kurulan Aziz Nesin Vakfı'nı Destekleme Derneği (Förderverein de Nesin Stiftung-FÖNES) gibi dernekler, vicdanı retçilerin, yani askerlik yapmak istemeyenlerin BND tarafından seçilmiş derneklerden bitiydi. Bu Vakıflar, Türkiye'den seçilmiş zeki çocukları her yıl Almanya'ya götürmekte, tüm giderler FÖNES tarafından karşılanmaktaydı. [26]

ALMAN GİZLİ SERVİSİ BND'NİN TÜRKİYE FAALİYETLERİ VE PKK İLİŞKİLERİ

ÖMER KALAYCI

BND'nin bir diğer vukuatı ise Taksim Gezi Parkı olaylarını BND ilişkili olduğu iddialar arasındaydı. Basında çıkan haberlerde, Gezi olaylarından beri Türkiye'de 60'ı aşkın BND ajanı, Türkiye'de casusluk yaparken yakalanmıştı. Yakalananların önemli bölümü, Suriye sınırından Türkiye'ye sızmaya çalışırken ya da Suriye'ye geçmeye çalışırken Türk güvenlik güçleri tarafından yakalandı. MİT tarafından sorguları yapılarak tutuklama istemiyle mahkemeye sevk edildiler.[27] BND-PKK ilişkisine gelince, yakalandıktan sonra Öcalan, ilk ifadesinde Almanya hakkında, "Gizli servisle görüşüyordum. Parlamentodan da beni ziyarete gelenler olurdu. Örgüt yöneticisi Kani Yılmaz'ın sığınma talebini kabul edip pasaport verdiler. Her anlamda güçlü olduğumuz bir yerdik." [28]sözlerinden örgüt lideri Öcalan ile ilk resmî temasın olduğu anlaşılmaktadır. Öcalan'ın bu ifadesini destekleyen bir diğer örnek ise, 1995 yılında Alman senatörü Heinrich Lummer ile görüştüklerini, Almanya'da örgütün şiddet eylemlerine ve saldırılarına son vermesini istediğini [29]ifade etmiştir.

Irak'ın kuzeyinde KYB'de Alman askerî istihbarat teşkilatı MAD'ın peşmergelere eğitim donat verdiği, Suriye'nin kuzeyinde YPG militanlarına BND elemanları tarafından eğitim verilmiştir. PYD'nin silahlı kolu YPG ile aynı safta savaşan BND elemanı olduğu ileri sürülen bir militanın, öldürülmesi sonucu ortaya çıkan durum Türkiye'yi ve Türk kamuoyunu yeteri derecede rahatsız etmiştir. [30]

Sonuç yerine

Ottovon Bismarck'ın ellerinde büyüyen Almanya, 1871 yılında sağladığı Alman birliğini sürdürmek, sanayisini ve ekonomisini geliştirmek için yeni pazarlar yeni yaşam alanlarına yöneldi. Bu istihbarat çalışmalarının sonucunda Türkiye'nin güneydoğusu ve Türkiye'nin komşu ülkeleri hedef ülkeler seçildi.

II. Wilhelm ile başlayan diplomatik ilişkiler daha sonra silah kardeşliğine ve günümüze kadar sürdü. Stratejik ağırlık merkezini Türkiye'ye veren Almanya, diplomatik ilişkilerinin başladığı yıllardan itibaren günümüze kadar Türkiye'de ve Türkiye üzerinden Orta Doğu coğrafyasında, Alman millî çıkarlarına yönelik faaliyetler gerçekleştirdi.

Bu faaliyetlerin başında hem siyasi hem askerî hem de ekonomik olarak Türkiye'yi baskılamak ve çıkar çatışmasına girdiği bölge ülkelerinde Türkiye'nin gücünü kırmak üzerine yoğunlaştı. Bu bağlamda Alman millî dış politikalarını gizli servis tarafından finanse edilen ve gizli servis BND'nin ileri karakolları olarak Türkiye'de bir dizi faaliyetler sürdürdü.

ALMAN GİZLİ SERVİSİ BND'NİN TÜRKİYE FAALİYETLERİ VE PKK İLİŞKİLERİ

ÖMER KALAYCI

Bu faaliyetlerin geçmişe oranla günümüzde azalmış gibi görünse de devam ettiğini söylemek mümkündür. Almanya tarihsel süreçte İngiliz Hindistan'ına sahip olamamış olabilir ancak Türkiye üzerinde siyasi, ekonomik etkinliğini başarıyla sağlamış ve sürdürmeye devam etmektedir. Şüphesiz bunda BND ve gizli servisin ileri karakolları Alman vakıfların etkisi kaçınılmazdır.

Ömer KALAYCI - Uluslararası güvenlik ve dış politika alanlarında uzmanlaşmış bir araştırmacıdır. Lisans eğitimini 1990 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde tamamlamıştır. Yüksek lisans derecesini ise 2009 yılında Almanya'daki Friedrich Wilhelm Üniversitesi Bonn'da almıştır. Akademik ve mesleki çalışmaları kapsamında Türk siyasi tarihi, Türk diplomasi tarihi, Avrupa, Almanya, İsveç ve Japonya siyasi tarihi ile Türk dış politikası, uluslararası ilişkiler, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri ve Avrupa Birliği'nin Ortak Dış-Güvenlik ve Savunma Politikası konularında derinleşmiştir. Ayrıca Türkiye-Almanya ilişkileri, Avrupa'daki ayrılıkçı hareketler ve terör örgütleri, terörizm ile PKK/KCK terör örgütünün Avrupa ve Asya (özellikle Japonya) yapılanmaları üzerine çalışmaları bulunmaktadır. Kalaycı, bu alanlardaki birikimini çeşitli eserlerle de ortaya koymuştur. Başlıca eserleri arasında "Türkiye AB İlişkileri Bağlamında Almanya'nın Kürt ve PKK Politikası" adlı kitabının 2019 yılında Çıkrık Yayınları'ndan çıkan ilk baskısı ve 2022 yılında Cinius Yayınları'ndan çıkan güncellenmiş ikinci baskısı yer almaktadır. Ayrıca "Avrupa'nın Ruhu (Dünü-Bugünü-Yarını)" ve "PKK'nın Siyasallaşma Çabaları: Almanya İsveç Örneği" adlı kitapları bulunmaktadır.

ALMAN GİZLİ SERVİSİ BND'NİN TÜRKİYE FAALİYETLERİ VE PKK İLİŞKİLERİ

ÖMER KALAYCI

KAYNAKÇA

- [1]Lars Colschen, Deutsche Aussenpolitik, UTB 3195, Wilhelm Fink GmbH, 2010, s. 63.
- [2]Lars Colschen, 2010, s. 63.
- [3]Anna Daun, Die deutschen Nachrichtendienste, in: Thomas Jeger/ Anna Dun (Hrsg.): Geheimdienste in Europa, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, 2009,s. 56-57.
- [4]DW, Geheimdienste wegen Kooperation mit NSA unter Druck, <https://www.dw.com/de/geheimdienste-unter-druck/a-16965582>, 22 Temmuz 2013, Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2025.
- [5]DW, Geheimdienste wegen Kooperation mit NSA unter Druck, <https://www.dw.com/de/geheimdienste-unter-druck/a-16965582>, 22 Temmuz 2013, Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2025.
- [6]Udo Uffkotte, Verschlussache BND, Wilhelm Hayne Verlag, München, 3. Auflage, 2006. s. 16-18.
- [7]Bilal N. Şimşir, "Kürtçülük (1787-1923), Bilgi yayınevi, İstanbul, İkinci Basım, Ağustos 2007, s. 47.
- [8] J. A. Bergk, Anatolien, Georgien, Armenien, Kurdistan, u. Al-Dschesira, mit 5 Kupf, U. Ktn von C. J. Riddel, 1799'dan aktaran Şimşir, 2007, s. 49.
- [9]Helmuth von Moltke, Briefe über Zustände und Begebenheiten in der Türkei aus den Jahren 1835-1839, Berlin, Çeviri: Hayrullah Örs, İş Bankası Yayını, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1960.
- [10]Ömer Kalaycı, TUDPAM, RAPOR No:8 | Kürtçülüğün ve Bölücü Terör Örgütünün Avrupa Yapılanması, <https://tudpam.org/rapor-no8-kurtculugun-ve-bolucu-teror-orgutunun-avrupa-yapilanmasi/>, 27 Şubat 2025.
- [11]Carsten Nibuhr, Reisebeschreibung nach Arabien und Anderen unliegenden Lander, 1766-1774'ten aktaran Şimşir, 2007, s. 53.
- [12]O. Blau, Die Stamme des norostlichen Kürdistan, Reise im Orient, Vom Urumia See nach den Wan See, Berlin, 1858-1863'ten aktaran, Şimşir, 2007, s. 53.
- [13] Joseph Cernik, Technische Studien d. Expedition durch die Gebiete des Euphrat und Tigris, Gotha, 1876'dan aktaran: Şimşir, 2007, s. 53.
- [14]Dr. Otto Puchstein, Bericht über Reise in Kurdistan, Berlin,1883'ten aktaran: Şimşir, 2007, s. 53.
- [15]Ömer Kalaycı, TUDPAM, RAPOR No:8 | Kürtçülüğün ve Bölücü Terör Örgütünün Avrupa Yapılanması, 27 Şubat 2025.
- [16]Ömer Kalaycı, Alman Dış Politikası ve Alman İstihbarat Teşkilatının İleri Karakolları Alman Vakıflarının Türkiye Faaliyetleri, <https://stratejikortak.com/2024/09/alman-dis-politikasi-ve-alman-istihbarat-teskilatinin-ileri-karakollari-alman-vakiflarinin-turkiye-faaliyetleri.html>, 10 Eylül 2024.
- [17]Ömer Kalaycı, Türkiye AB İlişkileri Bağlamında Almanya'nın Kürt ve PKK Politikası, Çıkrık Yayınları, İstanbul, 2019, s. 308.
- [18]Kalaycı, a. g. e. S. 308.
- [19]Die Böll-Stiftung steht hinter vielen Veranstaltungen, die in den letzten Jahren in der Türkei durchgeführt wurden. Einige der von dieser Stiftung veröffentlichten Bücher tragen den Titel "Kurden in der Türkei, Grundbedürfnisse für den Friedensprozess, Handbuch zur ländlichen Entwicklung, Konferenzen der türkischen Menschenrechtsbewegung, Diskussion der armenischen Frage". Aktaran Kalaycı, 2019, s. 309.
- [20]Kocabaş Süleyman, "Pen-cermenizm'in 'Şark'a Doğru' Politikası-Tarihte Türkler ve Almanlar", Vatan yy. 1988. Aktaran Kalaycı, 2019, s. 311.
- [21]Dura Cihan, Derin Komplo: Türkiye'nin Yeniden İşgali, İleri Yayınları, İstanbul 2008, s. 77- 85.
- [22]Dura Cihan, 2008, ss. 77- 85.
- [23]"Alman BND Ajanı üç kanlı saldırı için gelmiş", 5 Nisan 2015, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/tamer-korkmaz/baskilar-bnd-ajanini-yildiramaz-2009983>,Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2025.
- [24]A. g. haber, 5 Nisan 2015.
- [25]"PKK-Almanya işbirliği ispatlandı", 26 Ağustos 2015, <http://www.aksam.com.tr/guncel/pkkalmanya-isbirligi-ispatlandi/haber-436453>, Ayrıca bkz: "Alman ajan örgütü BND iş başında", 26 Ağustos 2015, <http://www.sonkursungazetesi.com/haber/turkiye/alman-ajan-orgutu-bnd-isbasinda/4236>, Erişim: 3 Ağustos 2025.
- [26]"Nesin Vakfı Alman Casus Barındırıyor", 22 Kasım 2007, <http://www.aktifhaber.com/nesin-vakfi-alman-casus-barindiriyor-141800h.htm>, Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2025.
- [27] Muhammet Kutlu, Türkiye'de 50'nin üzerinde Alman casusu yakalandı, 28 Aralık 2014, <http://www.yeniakit.com.tr/haber/Turkiyede-50nin-uzerinde-alman-casus-yakalandi-43128.html>, Erişim tarihi: 3 Ağustos 2025.
- [28] Turkish forum, Aylin D. M., Öcalan Anlatıyor, PKK'ya Yardım Eden Devletler,<https://www.turkishnews.com/2012/10/01/ocalan-anlatiyorppk-ya-yardim-eden-devletler/>, 1 Ekim 2012.
- [29] Ömer Kalaycı, Türkiye AB İlişkileri Bağlamında Almanya'nın Kürt ve PKK Politikası, Çıkrık yayınları, İstanbul, 2019, s. 289.
- [30]"German Intelligence Reportedly Trains PKK Against Turkey" (aktaran Yeni Şafak, 27Ağustos 2015).

ALGORİTMİK SAVAŞLAR ÇAĞINDA PARADİGMA DEĞİŞİMİ VE GÖLGELERİN YENİDEN DAĞITILMASI

SERKAN YILDIZ
TARAFINDAN YAZILDI

Giriş

Terör ve istihbarat arasındaki ölümcül satranç oyunu, yirmi birinci yüzyılın üçüncü on yılında, bilinen tüm kuralları ve ezberleri bozan yeni bir evreye girmiştir. Fiziksel coğrafyaların ve hiyerarşik yapıların önemini yitirdiği; mücadelenin sanal düzlemlere, şifrelenmiş ağlara ve insan zihninin en karanlık dehlizlerine taşındığı bu yeni dönem, istihbarat servislerini bir asırdır kullandıkları yöntemleri kökten sorgulamaya itmektedir. "Terör ve İstihbarat" olarak adlandırabileceğimiz bu yeni konsept, artık sadece bombaları ve silahları değil, aynı zamanda bitleri, baytları, algoritmaları ve zihinleri de içermektedir. Bu analiz, ana akım medyanın ve kamuya açık raporların yüzeyinde kalan tartışmaların ötesine geçerek, perde arkasında yaşanan ve geleceğin güvenlik konjonktürünü şekillendirecek olan tekno-psikolojik ve stratejik dönüşümü, istihbarat perspektifinden deşifre etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma, terör örgütlerinin nasıl birer "dijital kalifeliğe" evrildiğini, istihbarat teşkilatlarının veri okyanusunda nasıl boğulma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığını, insana dayalı istihbaratın bu yeni denklemde neden vazgeçilmez olduğunu ve devlet destekli terörizmin "gri bölgede" nasıl daha sofistike bir vekalet savaşı aracına dönüştüğünü, tarihsel ve güncel dinamikler ışığında ele alacaktır. Bu, bilinenin tekrarı değil, gölgelerin yeniden dağıtıldığı yeni oyun tahtasının bir analizidir.

Sanal Savaş Alanı: Terörün Coğrafyasızlaşması ve "Dijital Kalifelik"

Geçmişin terör örgütleri, varlıklarını ve güçlerini kontrol ettikleri fiziki toprak parçalarından alırlardı. Afganistan'ın dağları, Kolombiya'nın ormanları veya Bekaa Vadisi, bu örgütler için hem birer sığınak hem de birer ideolojik merkezdi. Ancak günümüzün postmodern terör yapıları için coğrafya artık bir zorunluluk değil, bir yükür. Radikalleşme, örgüte katılım, planlama ve hatta eylem komutları, artık fiziki bir karargâha ihtiyaç duymadan, internetin karanlık katmanlarında (dark web), uçtan uca şifrelenmiş anlık mesajlaşma uygulamaları ve hatta oyun platformları üzerinden gerçekleşmektedir. Bu durum, terörü "coğrafyasızlaştırmış" ve onu her an her yerde ortaya çıkabilecek, merkezi olmayan, rizomatik (köksap benzeri) bir tehdide dönüştürmüştür.

Bu "dijital kalifelik" modelinin istihbarat açısından en zorlayıcı yanı, örgütlerin operasyonel güvenliğe (OPSEC) verdiği yeni önemdir. Geçmişte El Kaide'nin kuryelerle haberleşmesi, istihbarat servisleri için zorlu ama çözülebilir bir sorunken, bugün IŞİD veya benzeri yapıların ardılları, askerî düzeyde şifreleme protokolleri ve karmaşık dijital gizlenme teknikleri kullanmaktadır.

ALGORİTMİK SAVAŞLAR ÇAĞINDA PARADİGMA DEĞİŞİMİ VE GÖLGELERİN YENİDEN DAĞITILMASI

SERKAN YILDIZ

kapalı devre iletişim ağlarını kurmakta, propaganda materyallerini yapay zekâ destekli araçlarla çeşitlendirmekte ve finansal akışlarını takip edilmesi neredeyse imkânsız olan kripto paralar ve dijital havale sistemleri üzerinden sağlamaktadırlar. Bu durum, geleneksel sinyal istihbaratı (SIGINT) yöntemlerini büyük ölçüde etkisiz kılmaktadır. Artık mesele sadece bir telefon görüşmesini dinlemek değil, bir blok zinciri üzerindeki anonim bir işlemi kimin, ne amaçla yaptığını tespit edebilmektir. Bu, iğne aranan saman yığını, saman yığınının kendisini görünmez kılan bir teknolojik sis perdesiyle çevrelemek gibidir. İstihbarat servisleri için bu yeni topografya, sadece hedeflerin değil, hedeflere giden yolların da sürekli değiştiği, akışkan ve öngörülemez bir savaş alanıdır.

Veri Okyanusunda Boğulmak: "Sinyal Gürültüde Kaybolduğunda"

İstihbarat dünyası, yirmi birinci yüzyılla birlikte bir veri kıtlığı sorunundan, veri enflasyonu sorununa savrulmuştur. Açık kaynak istihbaratı (OSINT), sosyal medya platformları, uydu görüntüleri ve sızdırılan milyarlarca veri dosyası, teorik olarak her şeyi bilmeyi mümkün kılarken, pratikte teşkilatları bir analiz felciyle karşı karşıya bırakmıştır. Sorun artık veri toplamak değil, toplanan devasa veri yığını (big data) içerisinde anlamlı "sinyali" ayıklayabilmektir. Terör örgütleri bu durumu bir zafiyet olarak görmüş ve bilinçli olarak dezenformasyon ve "gürültü" yayma taktikleri geliştirmeye başlamışlardır. Yüzlerce sahte tehdit, binlerce anlamsız "radikal" görünümlü sosyal medya hesabı ve kasıtlı olarak sızdırılan yanıltıcı bilgilerle, istihbarat birimlerinin analiz kapasitesini kilitlemeyi ve gerçek operasyonel hazırlıkları bu bilgi sisi içinde gizlemeyi hedeflemektedirler.

Bu noktada yapay zekâ, bir kurtarıcı olarak görülse de aynı zamanda yeni bir Aşil topuğudur. Makine öğrenmesi algoritmaları, şüpheli kalıpları ve anormallikleri tespit etmede insandan çok daha hızlı olabilir. Ancak bu algoritmalar, eğitildikleri veriler kadar akıllıdır. Terör örgütlerinin karşı-istihbarat birimleri, bu algoritmaların çalışma prensiplerini analiz ederek onları yanıltacak "sentetik" veri setleri oluşturma veya normal davranış kalıplarını taklit ederek "radarın altında uçma" konusunda giderek ustalaşmaktadır. Örneğin, bir algoritma belirli anahtar kelimeleri veya finansal işlem türlerini aramak üzere eğitilmişse, örgüt bu kelimelerden ve işlemlerden kaçınarak veya onları masum görünen başka faaliyetlerin içine gömerek kendini görünmez kılabilir. Bu durum, istihbarat ve terör mücadelesini, kimin daha iyi bir algoritmaya sahip olduğuna indirgeyen teknolojik bir düelloya dönüştürmektedir. Bu dijital satrançta bir taraf sürekli olarak diğerinin bir sonraki hamlesini tahmin etmeye çalışırken, oyunun kuralları her an değişebilmektedir. İstihbarat teşkilatları arasındaki geleneksel "bilmesi gereken" (need-to-know) prensibi yerini yavaş yavaş "paylaşma sorumluluğuna" (responsibility-to-share) bırakmak zorunda kalsa da bürokratik atalet ve kurumsal güvensizlik, bu veri okyanusunda ortak bir rota çizmeyi hâlâ zorlaştırmaktadır.

ALGORİTMİK SAVAŞLAR ÇAĞINDA PARADİGMA DEĞİŞİMİ VE GÖLGELERİN YENİDEN DAĞITILMASI

SERKAN YILDIZ

Teknolojinin Sınırları: İnsana Dayalı İstihbaratın (HUMINT) Vazgeçilmezliği

Tüm teknolojik gelişmelere ve veri analiz yeteneklerine rağmen, terörle mücadelenin ruhu ve kalbi, insana dayalı istihbarat (HUMINT) olmaya devam etmektedir. Bir algoritma, bir hücre evindeki fısıltıları duyamaz, planlama toplantısındaki gerginliği hissedemez veya bir liderin niyetini gözlerinden okuyamaz. Nihayetinde bir terör eylemini önleyecek en kritik bilgi, doğru zamanda doğru yerde bulunan ve doğru motivasyonlara sahip bir insandan gelir. Ancak dijital çağ, HUMINT operasyonlarını da derinden etkilemiştir. Örgütlerin paranoyak karşı-istihbarat tedbirleri, potansiyel ajanların geçmişlerini dijital ortamda en ince ayrıntısına kadar araştırmaları, biyometrik verilerin yaygınlaşması ve her yerde hazır ve nazır olan gözetim teknolojileri, yeni bir kimlikle bir örgütün içine sızmayı neredeyse imkânsız hâle getirmiştir.

Bu nedenle, istihbarat servisleri klasik "sızma" operasyonları yerine, hedef örgütün içindeki mevcut üyeleri "çevirme" (devşirme) stratejilerine daha fazla ağırlık vermektedir. Bu, son derece hassas, uzun soluklu ve psikolojik derinlik gerektiren bir süreçtir. Adayın ideolojik kırılmaları, kişisel zaafı, hayal kırıklıkları veya intikam arzusu gibi motivasyonları, bir psikolog titizliğiyle analiz edilmelidir. Modern HUMINT operatörü, artık sadece bir istihbaratçı değil, aynı zamanda bir antropolog, bir psikolog ve bir sosyolog olmak zorundadır. Teknoloji burada bir amaç değil, bir araç olarak devreye girer. Örneğin, potansiyel bir kaynağın dijital ayak izi analiz edilerek onun psikolojik profili çıkarılabilir ve ilk temas için en uygun zaman ve yöntem belirlenebilir. Ancak teknoloji, bir insanın sadakatini veya ihanetini satın alamaz. O nihai an, her zaman iki insan arasındaki güven, korku, manipülasyon ve ikna üzerine kurulu karmaşık bir denklemin sonucudur. Tarih, en büyük istihbarat zaferlerinin ve fiyaskolarının, teknolojinin değil, insan faktörünün bir sonucu olduğunu defalarca kanıtlamıştır ve bu kural, dijital çağda da geçerliliğini korumaktadır.

*Bu nedenle, istihbarat
servisleri klasik "sızma"
operasyonları yerine,
hedef örgütün içindeki
mevcut üyeleri "çevirme"
(devşirme) stratejilerine
daha fazla ağırlık
vermektedir.*

ALGORİTMİK SAVAŞLAR ÇAĞINDA PARADİGMA DEĞİŞİMİ VE GÖLGELERİN YENİDEN DAĞITILMASI

SERKAN YILDIZ

Gri Bölge Savaşları: Devlet Destekli Terörizmin Yeni Yüzü

Terör, nadiren tamamen bağımsız bir olgudur. Tarih boyunca birçok devlet, jeopolitik hedeflerine ulaşmak için terör örgütlerini birer "vekalet" (proxy) gücü olarak kullanmıştır. Günümüzde bu ilişki, çok daha karmaşık ve inkârı kolay bir hâle bürünmüştür. Devletler, terör örgütlerine doğrudan silah veya para vermek yerine, onlara siber saldırı kapasitesi, istihbarat desteği, güvenli iletişim altyapısı veya uluslararası finans sisteminde aklanabilecekleri karmaşık ağlar sunarak "makul inkâr edilebilirlik" (plausible deniability) perdesinin arkasına saklanmaktadır. Bir terör örgütünün düzenlediği sofistike bir siber saldırının veya maliyetli bir dezenformasyon kampanyasının arkasında, aslında bir devletin istihbarat servisinin kaynakları ve aklı olabilir.

*Bir terör örgütünün
düzenlediği sofistike bir
siber saldırının veya
maliyetli bir
dezenformasyon
kampanyasının
arkasında, aslında bir
devletin istihbarat
servisinin kaynakları ve
aklı olabilir.*

Bu "gri bölge" savaşları, uluslararası hukukun ve geleneksel askerî müdahale konseptlerinin yetersiz kaldığı bir alan yaratmaktadır. Bir devleti, bir terör örgütünü kullandığı için sorumlu tutmak, bu gizli desteğin somut ve reddedilemez kanıtlarını ortaya koymayı gerektirir ki bu, karşı-istihbarat operasyonlarının en zorlu alanlarından biridir. İstihbarat servisleri bu noktada, sadece terör örgütünü değil, onun arkasındaki "kuklacıyı" da deşifre etmek için çalışır. Bu, çoğu zaman yıllar süren, finansal akışların, silah sevkiyatlarının, dijital iletişim kalıplarının ve gizli diplomatik temasların izini süren sabırlı bir yapboz oyunudur. Bu mücadelenin sonucu, çoğu zaman kamuoyuna yansımaz. Başarı, genellikle bir terör saldırısının önlenmesi değil, bir devletin vekil gücünü kullanma kapasitesinin sessizce ve derinden zayıflatılması, caydırılması veya uluslararası alanda diplomatik olarak izole edilmesidir. Bu, medyanın manşetlerinde yer almayan, ancak küresel güç dengelerini derinden etkileyen, gölgeler arasındaki gerçek bir güç mücadelesidir.

ALGORİTMİK SAVAŞLAR ÇAĞINDA PARADİGMA DEĞİŞİMİ VE GÖLGELERİN YENİDEN DAĞITILMASI

SERKAN YILDIZ

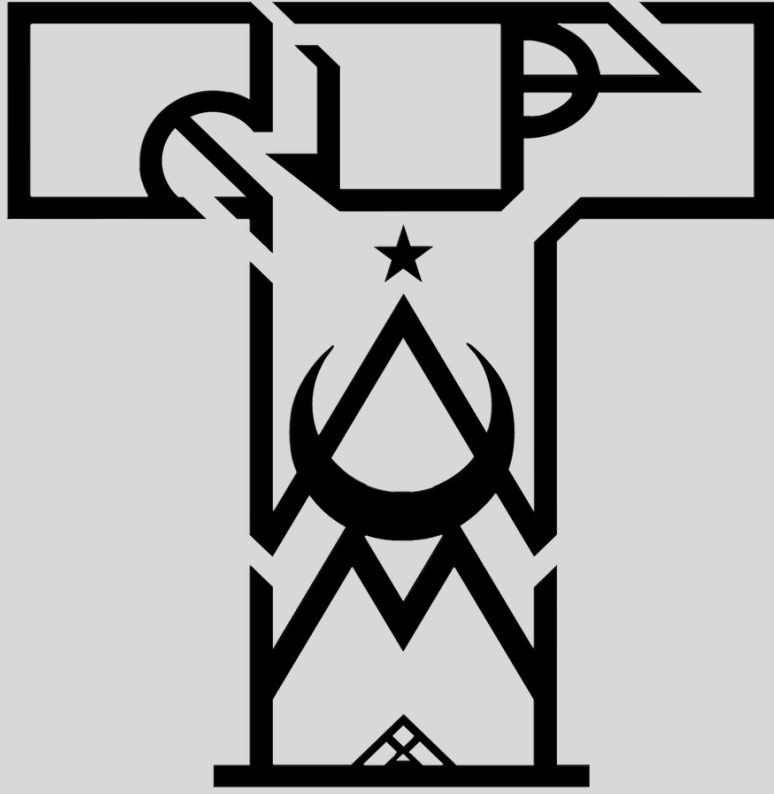
Sonuç: Algoritmik Satranç Tahtasında Bir Sonraki Hamle

"Terör ve İstihbarat" dönemi, mücadelenin doğasını geri dönülmez bir şekilde değiştirmiştir. Artık savaş, sadece dağlarda veya şehirlerde değil, aynı zamanda siber uzayın sonsuz koridorlarında, sosyal medyanın yankı odalarında ve insan bilincinin derinliklerinde verilmektedir. Terör örgütleri daha akışkan, daha teknoloji meraklısı ve ideolojik olarak daha bulaşıcı hâle gelirken, istihbarat servisleri de teknolojik adaptasyon, kurumlar arası iş birliği ve en önemlisi insan unsurunu yeniden merkeze alma zorunluluğuyla yüzleşmektedir.

Geleceğe yönelik projeksiyonlar, bu denklemin daha da karmaşıklaşacağını göstermektedir. Yapay zekâ destekli otonom sistemlerin (drone sürüleri, otonom suikast robotları vb.) terör amacıyla kullanımı, sentetik biyoloji aracılığıyla tasarlanmış patojenler veya toplumları içeriden çökertmeyi hedefleyen, yapay zekâ tarafından yönetilen kitlesel psikolojik operasyonlar, artık bilim kurgu senaryoları değil, istihbarat teşkilatlarının ciddi olarak masaya yatırdığı olasılıklardır. Bu yeni tehditlere karşı verilecek mücadele, sadece daha iyi teknolojiler geliştirmekle kazanılamaz. Aynı zamanda, radikalleşmenin sosyo-psikolojik kökenlerini anlayan, dijital okuryazarlığı yüksek, farklı disiplinlerden beslenen ve en önemlisi, teknolojinin baş döndürücü hızına rağmen insan muhakemesinin ve sezgisinin vazgeçilmezliğine inanan yeni nesil istihbarat analistleri ve operatörleri yetiştirmeyi gerektirmektedir. Terör ve istihbarat arasındaki bu ebedi mücadele, bir tarafın mutlak zaferiyle sonuçlanacak bir oyun değildir. Bu, sürekli değişen bir denge, hamlelere karşı yapılan karşı hamleler ve gölgelerin her yeni teknolojide ve her yeni nesilde yeniden dağıtıldığı, bitmeyen bir satranç oyunudur. Bu oyunun bir sonraki hamlesi, şüphesiz hem daha akıllı hem de daha acımasız olacaktır.

Serkan YILDIZ - İstihbarat ve Güvenlik Uzmanı Serkan Yıldız, Kütahya'da ilk ve ortaöğrenimini tamamladıktan sonra askerî okul sınavlarını kazanarak eğitimine devam etmiş, mezuniyetinin ardından çeşitli kurs ve eğitimler almıştır. Kariyeri boyunca özellikle Doğu Avrupa'da olmak üzere birçok yurtdışı görevde bulunmuş, mecburi hizmet süresini tamamladıktan sonra emekli olmuştur. Serkan Yıldız, Ocak Medya, Karar, ENPHaber, Haber365, Independent Türkçe ve dikGAZETE gibi platformlarda istihbarat, terörle mücadele, stratejik analiz ve güvenlik politikaları üzerine makaleler kaleme almaktadır. Yazılarında istihbarat dünyasındaki örtülü faaliyet ile örtülü operasyonlar ve stratejik istihbaratın güncellenmesi gibi konulara değinmektedir. Şu anda Anadolu Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Yüksek Lisans Eğitimine devam etmektedir. Halen özel bir şirkette danışmanlık yapmakta olan Serkan Yıldız; İngilizce, Rusça, İtalyanca ve Sırpça (Boşnakça ve Hırvatça dahil) dillerini bilmektedir.

Türk Dış Politikası Araştırma Merkezi © 2025

www.tudpam.org